

EESTI NOORUS

S I S U :

- Kol. J. VELLERIND — Rahvusmissioonidest ja rahvuskodust
MANIVALD MÖÖGASTE — Ditiramb
E. V. XXII aastapäevaks
E. ORASE — Aken ja kardin
IVAR PAULSON — Kutse
JUHAN LANG — Noorte osa rahvuslikus kasvatustöös
KRISTJAN MEIKOP — Keelekadaklus
HENDRIK ADAMSON — Vahetus
HARALD JÜRNA — Viimne laul
ARE LEE — Põldmäe
FRIEDA SELG — Jakob Vanase elütöö ja surm²
O. TOOMING — Elav kirjandus
RANDAR ALANGO — Tema kõrgus Bacchus ja meie külaühiskond
Eesti Nooruse kirjutusvõistlus
HELENE MUGASTO — Populaarteadusliku kirjanduse tutvustamisest
M. M. — Lavateoseid väikelavadele ja noorsoole
Haridusministeeriumi soodustus noorsooorganisatsioonidele
TERSITES — Arvustus: B. Kangro „Reheahi“
A. M. — Laulujuhid laulu harjutamas
S. A. — Järva III talipäev
R. U. — Kilti ÜENÜ 20-aastane
TEATEID ÜENÜ osakondadest
A. LEIUMAA — Noorsoolased Eesti parimad naissportlased
KAANEL — ÜENÜ II täheteatesuusatamise marsruutide kaart

Hind 30 senti.

II täheteatesuusatamine

Viimase aja sündmuste mõjutusel põhjas nõutakse meilgi suusasporti kui tähtsat riigikaitsealist vahendit. Sajad rahvuskangelased rühivad sealpool kinnikülmanud lompi, hoolimata tugevast pakasest, mööda lopsakat lumevaipa, siledaid järvi ja härmatanud metsatihnikuid... Hinge kinni hoides kuuleme nende tuhandete suusasangarite tegevusest raadio ja telegraafi teel.

Näib, et meil täiel määral ei osata neid rikkalikke võimalusi kasutada, mida pakub enesega praegune haruldaset mehine talv.

Liuväljade eelistamine lumelagendikele näitab ainult ettevõtmatus, sest piirdumine vaid mehaanilise keerutamisega ja tammumine väikesel jäätükikesel kõlbab rohkem flirtimisepaigaks kui spordiharrastamise kohaks.

Meie oleme põhjamaa rahvas, tali võtab meil tuntava osa aastast enese alla ja talispordi õigete hüvede põlgamine suuasapordi näol on kergemeelseim loodusvarade pillamine. Kui on millisele tahes spordialale midagi ette heita, siis võib küll kõige vihasem spordivastane, kirjanduslik muumiagi ainult soovitada seda mitmekülgset füüsilist tegevust puhtas õhus.

Kahjuks peame nentima, et suusasportlaste element on organisatsioonides ja ka ÜENÜ osakondades veel sedavõrd roheline, et sealt mingit algatust ei tule. Mõndagi saab aga suuasapordi alal ette võtta ja õige väikeste kuludega. Kuid...

Ühe tõuke annab siin ÜENÜ keskjuhatuse. ÜENÜ tähe- ja teatesuusatamine haarab kõiki osakondi „Peipsi rannast Läänemereni“. Peale talispordiliku külje pakub tähe-teatesuusatamine meile võimaluse tunda end ühise suure perena — olla külalislahke oma naaber-osakonnale, olla hea seltsiline suusamatkal, olla vaimukas matkapäeviku käsitlusel ja luua tihedamat kontakti ja suuremat usaldusvahetust juhtidega — keskjuhatusega.

On tarvilik, et tuimus, mis valitseb suuasapordi vastu saaks tõesti pipart ja väävlit. Nagu kerratõmbunud karu aeti oma koopast välja, kuna ta talve kasutas vaid kõige meelsamini mõnulevaks uinakuks, siis tuleb meil üheteistkümnendal tunnil ärgata talveuinakust ja mõelda suuasapordile, et mitte unise karuna sattuda küti püssitoru ette. Parem mitu korda suusatades peadpidi lumehange lennata ja pärast siiski end võidurõõmsana ja vabana tunda.

A. Leiumaa.

EESTI NOORUS

KUPSE NOORSOO VABAHARIDUSTO'O AJAKIRI

Nr. 2

TALLINNAS, 22. VEEBRUARIL 1940. A.

XII AASTAKÄIK

KOLONEL
J. VELLERIND

Haridusministeeriumi
Noorsoo ja Vabahariduse
Osakonna direktor, üle-
riigiliste noorsooorgani-
satsioonide peavanema
abi

Rahvusmissioonidest ja rahvuskodust

Rahvus on oma püüete ja tungide pooltest kui elav organism. Ta püüab end säilitada, tal on tung kasvada ja paljuneda, tung valitseda ja tegusid teha. Seega on rahvusele tema elu eesmärk ja ülesanded juba nagu looduse poolt antud, kuid vaja on neid mõista, teadlikult üles seada, neisse uskuda ja neile elada.

Me teame, et eesmärk seab ülesandeid ja iga teadlik ülesanne on astmeks eesmärgile. Suur ülesanne jaguneb vähemaiks ülesandeks ja nende vähemate ülesannete täitumine viib täitmi-

sele suure ülesande. Iga vähemagi ülesande täitmisel seisku silme ees juba see suurim ülesanne ja hinges pesitsegu vähemalt aim eesmärgist ja tung selle poole. Need ülesanded ja see eesmärk, mis on saanud usuks ja elumõtteks, üksi on suutelised haarama oma teenistusse inimese kogu jõu.

Enamasti iga elujõulise, kasvava ja iseteadliku rahvuse juures võime leida mingit kutsumust ehk rahvusmissiooni ja sellest olenevaid ning rahvast haaravaid tegevussuundi ja ülesandeid.

Seesugune sissejuurdunud missioon

kannab rahvaid kogu nende elukäigul, annab neile kindlust teatavil ajaloo-perioodidel või pöördemomentidel ning teeb neid visamaks ja aktiivsemaks. Neid rahvusmissioone ilmneb rahvaste ajalookäigus ja avaldub nende usundis, lugulauludes, riigi- ja rahvushümnides või rahvajuhtide poolt püstitatud õpetustes ja suundades.

Juutidel on usundis nende kui jumalast valitud rahva missioon maailma täitmiseks ja nad ootavad oma Messiasit. Prantslased on võtnud omaks missiooni olla isikuvabaduste ja kodanikuõiguste eest võitlejateks. Inglased tunnevad end kutsutud olevat valitsema meresid ja hoidma tasakaalu maailmas. Itaallased rühivad üles ehitama suurt Rooma riiki. Sakslased ülistavad oma rahvatõugu, kellele eeskätt kuuluvat õigus oma eluruumile ning maailma valitsemiseks. Venelaste juures lööb ikka välja laiutamine ja panslavismi eest võitlemine. Soomlased võtsid tuld Suur-Soome loomise ideest jne. jne. Samasugust haaravust pakuvad rahvustele nende püüded tasuda või parandada neile jõu ja ülekohtuga löödud haavu, milleks lähemate näidetena olgu Ungari „nem, nem soha!“ ja Leedu Vilniuse küsimus. Üldiselt aga teame tuleviku kutsumustena vabadustungi ja iseseisvusele püüdu kõigi rahvustundes rõrganud rahvaste juures, keda veel ärghub mõne teise rahva hoolimatu ülevõim.

Rahvuse elumõtteks ei ole ju mitte ainult enese säilitamine ja mälestuse hoidmine, vaid alatine arenemine ja kasvamine. Seega rahvusmissioon oma järkjärguliste haaravate ülesannetega on rahvast pidevalt aktiveeriv. Tõusval ja areneval rahval ei võigi need ülesanded kunagi puududa: ühtede täitumise järgi peavad kerkima jälle üha uued. Lootuste kaotamine kui ka „loorberitel puhkamine“ tähendab rahva aktiivsuse langust ja võib-olla ka mandumise algust.

Meid eestlasi kandis kuni riikliku iseseisvuse uuestisaavutamiseni läbi sajandite unustamatu lootus ja vaibumatu tung vabadusele, mis on väljendatud „Kalevipoja“ lõppsõnades: „Aga ükskord algab aega, kus kõik piirud

kahel otsal lausa löövad lõkendama... Küll siis Kalev jõuab koju oma lastel' õnne tooma, Eesti põlve uueks looma.“ Ja veel mitmetes teisteski rahvuslikes lauludes ja juttudes.

Nüüd oleme jõudnud olukorda ja selles juba 20 aastat edukalt püsinud, et oleme vabad, riiklikult iseseisvad ja otsustame ise oma saatuse üle. Selle aja kestel on meil palju tehtud ja tulemusi saavutatud, kuid ei saa tähele panemata jätta ka neid häáli, mis ütlevad, et selle olukorra juures ei ole meie rahvakihtides enam siiski ilmnenu seda ühist rahvuslikku aatelist siduvust ja tegutsemise hoogu, millega murti võõraste ülevõim meie maal ja mis sütitas noorust vapralt võitlusse punaste ja landesvääri vägede vastu. Kardetakse, et sellega ka meie nüüdsel noorusel võiksid jääda ärkamata aatelist sibilid ja nõrgaks rahvus- ning isamaalisuse tunded. Mõnelt poolt jällegi nagu kahetsetakse sakslaste lahkumist, et nüüd polevat enam, kellega võistelda ja kellest ette püüda.

Kui üks rahvusliku etapi ülesanne on saavutatud võõrast ikkest vabanemisega, siis ei ole kaugeltki kõik tehtud, vaid uued ülesanded seisavad ees olenevalt rahvuse elamise ja arenemise üldisest mõttest, kus püüete, töö ja võitluse pinged on alati ja ikka vahelduvad ja mitmesugused. Meie rahvuslik ühine kutsumus ei ole kustunud, vaid astunud teise arenemise faasi.

Me tunneme ja teame kõik, mida tähendab inimesele tema kodu nii kasvu-, kesk- kui vanaduse-eas. Kodu kujundab inimest, kodu hingestab inimest, kodu võimaldab jätkata elu. Inimesse on sisendatud kodutunne ja vajutatud kodupitsat, eriti tugevasti omaette maakoduga ning maalapiga ja eriti veel siis, kui see vältab ühes paigas ja mõjub põlvest põlve.

Rahvusel on samuti vaja kasvamiseks, elamiseks ja arenemiseks oma asumisemaa ja eluruum — oma rahvuskodu ja kodumaa.

Iga rahvustundega isik tunneb end loodusjõuliselt kuuluvat oma rahvusse kui rakuke organismi. Elamine rahvusorganismis ja osavõtmise selle ülesannetest on kui teine, kõrgem aste tema

elus. Rahvustundega koos peitub inimeses alateadlikult ka oma rahvuskodu tunne, side sellega ja kui rändlinnul kiskuvus selle poole. See tunne on osa hingest, mis toob tagasi eluaeg meredel ja võõrsil viibinud merimehed vanadusepäevi veetma ja surema oma kodusaarele või -randa, toob tagasi väljarändajaid ja nende kapitale kodumaale või uuristab inimeste hinge võõrsil olles kojuigatsusega mitmeski põlves. Veel enam on rahvamasse ühendavaks see jõud siis, kui isikliku kodu ja rahvuskodu tunded on juurdunud ühesse ja samasse põlisesse kodumaasse.

Meie rahva rahvuskodu tunde hindamine ja arendamine ei ole veel üldisele teadlikkusele jõudnud ega tõusnud. Et meie maa, eriti selle viljakam osa, oli sajandite vältel võõraste valduses, siis sisendas see igasse eestlasesse salajase põhitungi oma maalapi järele, sest vaistlikult tunti ära, et kui maapind on sinu valdusest ära, siis on ka Sinu rahvusliku olemise ja kodu kestev püsimine siin kõikuv ja küsitav. Seda tõde tuleb rahva õige hoiaku püsitamiseks ka edasi ikka rõhutada. Kuid ekslik oleks arvata, et isamaalisus ja koduarmastus on ja areneb ainult seoses maapinnaga ja oma maalapi omamisega. Ekslik on aga ka just teine meil osalt pesitsema pääsnud arvamine, nagu maata ja varata linnatöölisel ei peaks olema oma rahvuse- ja rahvuskodu tunnet ning aatelist siduvust oma kodumaaga, vaid ta mingi aja igasugu kosmopoliitiliste liikumiste mõrda.

Eks ole need arvamised meil juba lagunemas. Eks me näe ja tunne, et meil on rahvustunne ja isamaalisus ühesuguselt teravnemas ja tõusmas nii maa- kui ka linnaühiskonnas, kõigis kutsetes ja rahva kõigis kihtides. Eks me kõik saa teadlikemaks, et see maa on meie rahvusele tema põliseks ja asendamatuks koduks ning elamise ja arenemise võimaldajaks. Peremeheks olemine ja rahva enda korraldamine omal maal ja rahvuskodus, seega Eesti riiklus on meile niisuguseks väärtuseks, mis maistest väärtustest osutub kõige kõrgemaks.

Oma rahvuskodu aade ja tunne ühen-

dab ja tiivustab rahvaid ja on aluseks sellest tõusvatele rahvusmissioonidele ja ülesannetele. Missugust suurt hinge- list lõhenemist, kannatusi ja salaviha tekitab rahvuskodu puudumine ühele suure missiooniga rahvale, seda näeme juutide juures. Juudid rühivad omal viisil maailma valitsemisele, aga nende rahvusel puudub maakeral see tunnustatud paik, kus nad kompaktselt ja õigusega saaksid oma kanda kinnitada. Juudid on kõigis maades olnud revolutsioonilised vist aetuisa tungist lõhkuda ja nõrgestada teistel rahvustel seda kompaktselt ja juhitud tugevuse tunnet ja olukorda, mida juudid ise oma kindla rahvuskodu puudumise tõttu ei oma. Kui neile aga osaltki anti võimalus asuda Palestiinas ja üles ehitada seal oma rahvuskodu, siis juudi noorus kohe haaras sellest innukalt ja ohvrimeelselt kinni. Algas nende Palestiinasse rändamine niisuguse hulga ja hooga, et maa tõelised valitsejad pidid seda tõsiselt pidurdama.

Kui ulatuslikult rahvuskodu aade ja tunne võib rahvust kokku ja ühte hoida, seda näeme inglaste juures Briti impeeriumis. Inglasi elab juba mitmendat põlve dominioonides ja asumaades, aga nad ikka näevad oma rahvuskodu ja -hälli vanal Inglismaal. Ja see tunne on kogu Briti impeeriumile kokkukuvuse ja ühtehoiu aluseks. Näeme ka veel, kuidas Saksa riik oma rahvuskodu puhastab ning ammu ja järjekindlalt on kõigisse sakslastesse sisendatud mõtet ja kutsumust, et nad kõik on Saksamaa päralt ja selle ülesannetes, ükskõik kus riigis ka elataks ja asutaks. Nii võtsid meiltki lahkunud sakslased Saksamaale asumise kutset kui mingit paratamatut saatust häält ja rahvuslikku vajadust. Miks läks nendega sinna aga kaasa eestlasi? Siin tuleb vaid pead vangutada selle suure vahe üle, kuidas siit lahkunud sakslane ja eestlane tundsid kumbki oma siduvust, ülesandeid ja kutsumust oma rahvuse, rahvuskodu ja riigi vastu. Arvamusega, et niisuguseid kadunud lambaid leidub igal pool ja ikka, ei tohiks meie rahvusliikmed edaspidise kohta sugugi leppida.

Eesti rahvas tahab elada ja kasvada,

DITÜRAMB

EESTI VABARIIGI XXII AASTAPÄEVAKS

TORM kohutav maailma rehes tuulab
ja vaenuvanker veereb sõjateid,
ent rõõmsalt pilgu tulevikku suunab
kui lõoke lõõriv Eesti noormees, neid.

KORD aastaid tagasi küll hirmsast ohust
läks läbi Eesti rahva raske tee:
ei vend siis enam täitnud vennakohust
ja tuulte lelu oli kodulee,

ei naaber pidand pühaks naabriõue
ja sõbra vastu haudus vaenunõu —
siis viimisel hetkel pillutas veel kõue
kui pilvist ilmuv päike kõrgem jõud.

AEG möödus... Vaibusid erutus, kartus,
ja halval vaimul närbus söödapõld;
meel armastavaks ühistundeks hardus,
kust lahtund lõhkuv vennaviha, -põlg.

NING uue ühistunde vaimust tärkas
uus iha sõbraringe sõlmida,
kus üksmeel mõttevennis tööle ärkaks,
saaks aade jälle hooneid võlvida.

ÜKS ring ei ial kadestaks teist enam,
ei lõhuks rahva püha tervikut;
lomb hoolitsev kõik seaks kuidas kenam
ja tõstaks vennaarmu tõrvikut.

KUI koidutäheke meis vilgub lootus,
et peagi täitub meie unistus;
on töotusele rajatud me ootus,
see töotus vana, aga ikka uus.

SES lootuses, Eesti metsad, nurmed ja mäed,
ringiks ühiseks põimigem vennakäed
ja laulgem kõik ja korraga:
Küll oled ilus, isamaa!

käes hoida ja ehitada oma põlist kodu-
maad ja rahvuskodu ning selle riik-
likku iseolemist. Sellest tahtmisest,
teadmisesest ja tundmisest on olnud alati
kantud eesti rahva kui rahvuse kõik
pingutused ja püüded. Nende asenda-
matute väärtuste eest ja nende vastu,
kes on püüdnud meie rahvuse eluvõi-
malusi ja rahvuskodu õigusi siin maal
haarata, oleme alati südilt ja kangelas-
likult võitlust pidanud nii relvaga la-
hinguväljadel kui ka töö ja võimeku-
sega kõigil muudel elualadel. Sellel
võitlusel võivad olla mõningad vahe-
ajad, kuid ta paratamatult kestab edasi
ja nõuab seega alatist valmidust mõt-
tes, sõnas ja teos. Peame olema omas
eluruumis ja rahvuskodus nii elujõu-
lised, kompaktsed ja peremehed, et
mõeldavad on siin vaid veel külalised
ja kaaslased, mitte kutsumata sisse-
tungijad.

Kodu ühendab perekonna, rahvus-
kodu ühendab rahva. Selles rahvus-
kodus — Eesti riigis — me oleme kõi-
ges seotud oma kultuuriga, oma mee-
lega, oma arusaamistega ja korraldus-

tega üheks ühiseks rahvustervikuks.
Et see tervik võiks püsida ka kõige
raskemal katsumisaegadel, selleks
meie rahva kõik liikmed ja kihid pea-
vad end tundma osana selles tervikus
kui ühes tihedas ja kõvas terasetükis,
missugust võrdlust meie lugupeetud
peaminister prof. J. Uluots selles asjas
nii mitmed korrad tabavalt on tarvita-
nud. Terasetükk ei tuisku tuulepuhan-
gust ega lagune löögist, vaid on vali ja
sädemeid pilduv löögi vastu ja võib ka
ise lööki anda.

Inimkonna osas on meie rahvas
inimsuse aadete taotleja ja vastava
kultuuri kandja. Sellest osast, rahvuse
elutahtest ja oma rahvuskodu riikli-
kust püsimisest tõusevad meie rahvale
tema oleviku ja tuleviku missioonid ja
ülesanded.

Need põhialused ja nende ümber tek-
kinud olukorrad kujundavad meie rah-
vale selle ühise ülesande ja tegude
koostise, mida me endile mõttesse sea-
me, kui laulame oma riigi- ja rahvus-
hümni lõppsõnu: „... mis ial ette
võtad sa, mu kallis isamaa!“

Aken ja kardin*

Öeldakse, et silm on hinge peegel. Umbes samaseks peegliks kodudes võiks lugeda akent. Majast mööduja tembeldab alateadvuseski lohakate ja määrdunud kardinatega ja puhastamata aknatega kodu korralagedate või hoolimata inimeste omaks; puhta ja meeldiva maitsekusega akna korraliku ja terve ilutundega inimese koduks.

Milleks vajame kardinat, milleks eesriiet?

Kardinat tarvitatakse päikesevalguse pehmendamiseks ja toa sisemuse varjamiseks tänaval möödujate uudishimulike pilkude eest. Sellepärast varjataksegi eriti linnades aken õhukese, läbipaistva riidega. Õhtul aga kaetakse valgustatud toa aken tiheda eesriidega. Nimetatud praktilistele tarvetele lisandub aga veel kardina kaunistav ülesanne.

Suurpuhastuse päevil märkame kardinata aknaid vaadeldes nende ülesannet ja tähtsust: kardinateta on aken külm ja alasti, isegi kogu tuba. Kardin nagu sulatab järsu aknaava ülemineku kuivale ja massiivsele seinale ja loob need üheks tervikuks. Sobiva värviga ja meeldivalt loomuliku langusega kangas elustab tuba, kuid selle saavutamiseks pole tänapäevases kodus sugugi vaja kardinaid keeruliselt krookida, voltida, rehvida ja drapeerida.

Tihti unustatakse, et aken on toa valgustamiseks ja õhu puhastamiseks. Sellepärast ei ole mõtet matta akent mitme paari eesriidega. Harilikus kodus aitab küllalt ühest paarist rippuvaist, vastavalt toa sisustusele kas õhemaist või paksemaid, ja allalastavast tihedamast — praegusajal pimendamiskattest. Poole aknakõrguseni ulatuvad ettetõmmatavad „öökardinad“ ei kuulu hästihoolitsetud akna juurde.

*) Teeme vahet „kardina“ ja „eesriide“ vahel. Kardina all mõtleme hõredat, eesriide all tihedat aknakatet.

Aken on maetud suurte lillede taha. Kardinad ripuvad maitsetult, liistul põhjendamatu asetus. Pikad kardinad ulatuvad pooleni valguspinnast, tõstes eriti reljeefselt esile niikuinii ahta akna kitsust.

Akna mõiste on meil ka tihedalt seotud toalilledega. Kuna aken peab olema hõlpsasti avatav (pilt nr. 1) ja kergesti puhastatav, ei ole lillede kohaks aknalaud, vaid kohalttõstetav meeldiv lillelaud. Kuna lille ilu pääseb paremini mõjule üksikult, siis asetagem neid tuppva vähem, vaid mõni üksik, nagu suurem igihaljas, hästihoolitsetud kummipuu, väher või kuusk.

Kardina asetusviisi määrab toa sisustus ja suurus ning akna kuju. Hea valgusküllase tulemuse saame kui kardinad jätavad aknaklaaside-osa täiesti vabaks (pilt nr. 2), nii siis kardina siseäär ulatub aknaraamini. Põikkardinat tarvitatakse praegu meil vähem, katab harilikult vaid ülemise akna-

Akna valguspind on jätud täiesti vabaks, kardina sisemised servad ulatuvad vaid aknaava äärteni.

raami, sobib laiematele ja suurematele akendele, eriti aga rõdudele.

Linnades, eriti alumisel korral kaetakse aknad üleni õhukese, kas valge või õrnvärvilise kergelt voltidesse langeva eesriidiga (pilt nr. 3). Päikesepoolsetes tubades muudab see moodus toa valguse ilusaks ja sujuvaks, kuid põhjapoolsed ja hämarad toad veel pimedamaks.

Eriaegadel on olnud ka erinevad ak-

Kardinad katavad üleni akna. Kardinad on liistule kinnitatud tagasitõmmatavalt.

nakardinate paigutamiseviisid. Praegusaeg levitab kõiges inimlikus maitsekat lihtsust ja teesklematust ning peab seda arenenud kodukultuuri tunnuseks; sellest seisukohast lähtuvad ka tänapäeva kodu kardina paigutamise põhimõtted.

Aken on osa suuremast tervikust — toast — ja peab sulama ümbrusse, ega hüüdma: vaadake mind! Tehisiid nõuab läikivaid ja luksuslikumaid kaaslasi, olgugi et see hinnalt vast polegi nii kallis. Baroklikult raskelt volditud sameteesriided nõuavad samastiilset sisustust ja rokokoo õhulised, volditud ja lillelised kardinad igatsevad kergeid rokokoo mööblite kumerusi.

Praegusajal kasutatakse meil väga palju pitsilisi tehaskardinaid. Vähesed neist on kaunid, kuid pits iseenesest on ümbruse suhtes nõudlik. Veel enam maksab see aga käsitsivalmistatud filee- ja tüllkardinate kohta. Meil on eriti kasutamist leidnud esimene. Fileekardin on aga ilus enamasti suurema ja sügavama akna ces, kuna õhemate seinte puhul ja kardina vastu klaasi olles, selle ilu ei tule esile. Fileekardin on ilus kui see omab väikeseaugulise võrgu ja stiilse ornamendi, sobib paremini stiilse mööbli juurde.

Tänapäeva kodudele, kus moodsate lihtsajooneliste mööblite kateteks puuvillased, linsed ja takused kangad, sobivad käsitsikootud kardinad linsed või puuvillasest materjalist (võrguniidist). Need omavad lihtse kuid suursuguse langevuse ja sujuva pinna.

Kardinate värvid ja kiri olenevad samuti toast ja selle sisustusest. Ühevärvilise ja tagasihoidliku või väga väikse mustriaga tapeti juurde võib valida kirjalisemad ja värvikamad kardinad. Põhjapoolsema toa muudavad heledad — kollased, oranžikad toonid rõõmsamaks, suvisemaks. Üldiselt mõjuvad akna ees hästi kõik n. n. õhuvärvid, lähemalt — taeva värvid, hommikust — õhtuni.

Mis puutub kardinate kirjamist, siis peaks märkima, et suuremõdulised kirjad ja kompositsioonid on kardetavad, sest nende selgus ja kompositsioon kaob kardina voltidesse. Sellepärast on kohal väiksed korduvad kirjad,

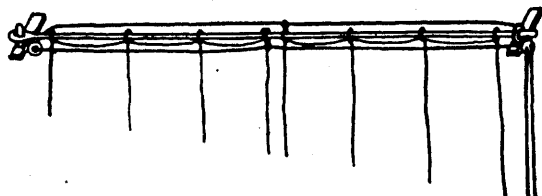
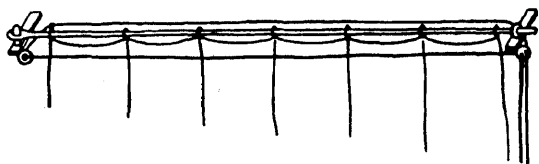
KUTSE

täpid, lillekesed, ruudud või sobivad triibud.

Lõpuks peab puudutama eesriiete kirjamise mõju toa üldilmele. Ahta toa akna ette asetatud pikitriibulised kardinaid teeksid toa kaevu sarnaseks. Mõju on veel tugevam, kui külgekardinaid on pikad, värvilt tumedad ja ulatuvad osalt akna klaaside ette. Sellisel juhul on aknaava kunstlik laiendamiseks kasutada heledatoonilisi aknalauani ulatuvaid külgekardinaid, mille sisemised servad ulatuvad vaid aknaraamideni. Kardetav on ka korrata kardinais tapeti kirju, eriti piki- või põiktriipe.

Kardinate etteasetamine on toonud perenaistele palju muret. Kahe naela vahele veetud nõõril olevad kardinaid näitavad eriti maal meeste laiskust või saamatust. Tihti aetakse läbi laiema kardina palistuse varb ja kardinaid asetatakse selle abil vastavatesse pesadesse, mõjub päris meeldivalt. Ei saa just kiita vaskseid torutaolisi kardinaidhoidjaid, mille külge kardinaid kinnitatakse vastavate käppadega. Meeldivamad on puust või metallist „kaanega“ laiemad liistud, mille taha peidetud 1—2 varba päevaste ja öökardinate jaoks. Puust liist peaks olema sarnasest materjalist ja samas stiilis, millest muugi mööbel toas.

Kardinate kõrvale- ja ettetõmbamiseks sobib joonisel näidatud lihtne skeem (pilt nr. 4). Kardina ühtlaseks kinnitamiseks peaks olema haake võrdlemisi tihedalt. Haakidega kinnitami-

Kaheosalise kardina tagasitõmbamise skeem. Nõõr kinnitatakse kaks korda: kumbagi kardina keskmise rõnga külge.

*Tule väikene arm, kui elu Sul karm,
varul lõunas on malbe meil seiklus!
Kus ankurdet päike kingib taevale läike,
millest muretult naeratab veikus.
Teerooside kuld sääl aias on muld,
— teda niisutand rõõmude paistus...
Suvepäevadelõõm, ühtesulamirõõm
Sinul mänglegu vallandet vaistus!*

*Lähme sinna, kus puhangul leebel
võime üksinda rännata teedel!..*

*Iga tund olgu sööst aovalgusse ööst,
— eellookene lõputa eluks!
Õode veretav kuu, nagu igagi muu
asi, olgu Su tujude leluks!..
Kristallist platoon, kust hommikul joon
Sinu suletud silmade läike —
Nii elame koos nagu idamaa loos,
ei keegi meil kaugeid tea käike.*

*Lähme sinna, kus puhangul leebel
võime üksinda rännata teedel!..*

*Meie ümber on mäed, Sinu ümber mu käed,
eks ole me, kallid, nii kaitstud? —
Kõigis peekrites vein, mida ialgi lein
raugahuulil ei ole veel maitsnud.
Sääl iga Su soov on täitumist toov,
kõike teevad kuulekad haldjad.
Aasta ringlevas vöös, nii päevas kui öös
meie tunnid on ühlaselt maldjad.*

*Lähme sinna, kus puhangul leebel
võime üksinda rännata teedel!..*

seks varustatakse kardinaid niidist või paelast aasadega.

Kardina liist asetatakse tavaliselt akna ülemise raami lähedale. Harilikult ei ole ilus, kui akna raami ja liistu vahelt paistab tükk tapetit.

Pikad kardinaid ulatugu põrandaliistuni. Narmad lõpetavad kardina meeldivalt ja annavad neile raskema languse ja soovavuse. Alati pole aga narmad sugugi tarvilikud, vaid jätkub küllalt laiemast palistusest.

Kardina liike ja asetamisviise on palju. Ülaltoodud mõtted tahavad viidata igapäevases elus enim ettetulevaile küsimusile.

Meie kodudes polegi vast nii suur puudus asjadest, kui just oskusest asju loomulikult ja lihtselt, kuid meeldivalt kasutada. Vaadelgem, võrrelgem ja toimigem teadlikumalt!

Noorte osa rahvuslikus kasvatustöös

Kas on vaja pärast enam kui 20 aastat kestnud riiklikku iseseisvust veel kõnelda rahvuslusest, selle propagandast, üldse rahvuslikust kasvatustööst ning üles kutsuda selleks eriti noori? — Siiski on. Seda nõuavad väga veenvalt mitmed viimase aja tähelepanekud ning tõigad.

Eks lahkunud meilt koos sakslas- tega ka rida päris nimekaid eestlasi, kelle kohta harilikul ajal keegi poleks julgenud avaldada kahtlust, et nad pööravad oma rahvusele selja?

Eks ole viimasel ajal avalikkude sõnavõtude puhul kadaklusest nii mõnigi kord esile toodud mõtteid, milledest nähtub, et arusaamine rahvuslikkudest ülesannetest ja suhtumisest kadaklusesse on vildak paljude meie vanema põlve kaaskodanike hulgas, koguni nende hulgas, kes on püüdnud etendada juhtivat osa avalikus elus.

Nagu sõbra õige pale selgub tema käitumisest rasketel silmapilkudel, samuti on ka praegune erakorraline olukord tõsiseks katsumisajaks meie rahvusliku kohuse- ja vastutustunde sügavusele. Eestlane olla ei tähenda üksi seda, et osa saada kõigest eesti rahvuslikust varandusest, vaid see kohustab meid kõiki kaasa aitama ja kaasa töötama nende rahvuslikkude varade säilitamisele ning edasiarendamisele. Kogu eesti rahvas moodustab omaette kultuurilise eluterviku, kelle iga liige ei ole üksi võtja, vaid ka andja. Võtta on muidugi lihtsam kui anda. Sellest tulebki, et paljud on siis suured „rahvuslased“, kui on saama- ajad, kui on kasulik olla eestlane. Tekib aga isiklikke raskusi või meelitavad majanduslikud väljavaated võõrast ringkonnast, siis unustatakse kergesti kohustused oma rahva vastu ja sammutakse vaid isikliku heaolu rada. Seepärast olgu meie kõigi esimeseks ülesandeks rahvuslikus kasvatustöös rahvusliku ühtekuuluvuse tunde ja ühes sellega rahvusliku kohuse- ning vastu-

tustunde arendamine ja süvendamine igas meie rahva liikmes.

Ühtekuuluvuse tunne ongi selleks sidemeks, mis ühendab üksikud rahvuse liikmed ühiseks tugevaks jõuks. Iga üksik liivatera ei suuda avaldada suuremat vastupanu, koguni nõrk tuul puhub neid ühest kohast teise. Kui aga samad liivaterad ühendada tsemendiga, siis liituvad nad tugevaks tervikuks, mida on raske purustada. Samuti on lugu ka inimestega, kogu rahvaga. Et meid on vähe, seda enam tuleb kanda hoolt sidemete tugevuse eest.

Mida võib korda saata sügavasti arenenud rahvusliku ühtekuuluvuse tunne, seda aitab selgitada järgmine näide. Mõni aasta tagasi Soomes rikas rootsi rahvusest tubakavabrikant annetas suurema summa rootsikeelse ülikooli asutamiseks Turku. Rootsluse kultuurtsentri toetamine äritegevusega päämiselt soomlastelt — suitsumeestelt saadud summade arvel riivas teravalt soomlaste rahvustunnet ja protestiks nad loobusid selle firma tubakasaaduste tarvitamisest. Olukord kujunes äri- sedavõrd kriitiliseks, et ta oli sunnitud Turu soomekeelsele ülikoolile annetama samasuguse summa, millega konflikt likvideerus.

Mulle tundub, et meil veel palju puudub alalises teravas valmisolekus ja vajalises reageerimiskiirusel ning veatuses rahvuslikkude huvide kaitsmisel. Kui vanem põlv ei suuda siin anda vajalikku eeskujut, siis on just noorte kohuseks oma suurema erksusega olla alati valvel. Selleks tuleb meil eeskätt süvendada omakultuurile toetuvat rahvuslikku eneseteadvust ja eneseusaldust ning ühes sellega loobuda aukartusest kõige väära ees.

Siin on meil veel palju tööd ees. Olgu see meie noorte eriliseks ülesandeks viia eesti ühiskonda tubli sammu võrra edasi rahvusliku ühtekuuluvuse ja rahvusliku kohuse- ning vastutustunde arendamise töös. Praegused erakorralised ajad kohustavad eriti.

Keelekadaklusest

Elame praegu sündmusterikkal ajal, kus üks üllatus, nähtus ja ime järgneb teisele. Eile veel otse uskumatuna näiv ja tunduv seik on täna osutunud kordumatuks ajalooliseks suursündmuseks, vaieldamatuks tõsi- asjaks.

Kes julges näiteks arvata, uneski näha, et kord tuleb aeg, kus meie kodumaa kunagised vallutajad lahkuvad meilt ise, vabatahtlikult. Sakslased, kes meil on end tundnud üle 700 aasta võõrkehana, kaugete kolonistidena, on lahkunud meie seast, on kustutatud Eesti kodakondsusest.

Pole vist erilist põhjust selle üle kurvastamiseks, sest selle on tinginud muud tegurid väljaspool meid; võime isegi röömustuda on võitnud enam rahvuse ühtlus, puhtus. Oleme likvideerimas nii mitmelgi alal lahkujate pärandust, kuid meie mentaalsust, meie mõtteviisi on nad surunud harjumusi, jätnud mõndagi, millest vabanemine pole sugugi kerge ülesanne, vaid nõuab suuri pingutusi.

2.

Rahvuse parimaks ilmetajaks peab olema tema keel, milles kajastub selgeimini rahva meelsus ja mõtteviis, peegeldub rahva pale puhtakujulisena. On aga kaheldav, kas võime seda ütelda täiel määral ka eesti keele kohta, sest siin on liigagi palju võõrapärasust, et seda pidada tõpuhtaks eesti avalikuks näopildiks. Meie lihtsais kodes, aga ka haritlaskonnas kõneldakse veel küllaldaselt sellist eesti keelt, mida areenuma keelemaitsega inimesel otse valus kuulata ja taluda.

Ja ega trükisõnagi hiilga puhtusega. Eriti on vigane, korrigeerimatu ajakirjanduse keel (mõni erand ehk välja arvatud), samuti ilukirjanduse, eriti ühe kirjastuse tooteis — „Põhjamaade Romaanide“ väljaandja — võib leida otse uskumatuid keelevigu massiliselt, kuhjakaupa.

Oleme vigadega nii läbi imunud, et seda nagu ei märgatagi; ka meie juhtivad keelemehed ja -korraldajad põle teinud avalikku häält nende minevikuvargude ja paljude võõrapärasuste peletamiseks. Ollakse kõigea harjunud ega taibatagi midagi erakordset.

3.

Meil toimub juba 5. aastat nime eestistamine, mis on kaudselt ja ka otseseltki keeleküsimus. Tahaks siin, eriti põhilis küsimusis, kuulda rohkem juhtivate keelemeeste avalikku häält, sest nimemuutmine, pole mitte ainult rahvuslik, vaid ka keelelis-esteetiline maitse- ja stiiliküsimus. Kas mitte osalt selgi põhjusel pole meie kunstnikkonnas tahe nime eestistamiseks nõrgavõitu, pole tulnud veel aru-

saamisele, et nimi võib siiski, vähemalt rahvuspoliitiliselt, rikkuda meest.

Mõnikord püütakse isegi nime võõrapärasust kaitsta kunstlike seletustega eestipärasuseks (Antson — Ants on, Tõnisson — Tõnis soon, Jansen — Jaani seen, Uusman — Uus man) või eestistatakse nii, et see võimalikult meenutaks endist saksakeelset nimekuju, mis annab küll eestikeelse, kuid sisuliselt täiesti mitterahuldava ja vähesest keelemaitsest kõneleva nimekuju.

4.

Hoolimata sellisest, teatavas osas jonnakast konservatismist nime muutmises, heidab keel endast alatasa tarbetuks muutunud rakke, võõrapärasusi. Meie suudakaluse (eesti—saksa!) keelepärilid, nagu „keeseratas, lambasihver, mandikann, pesumutter“ jt. sellised on koos mõisade, kiltrite, opmanite ja teiste „ontlike antvarkidega“ juba kadunud. Vaevalt küll kirjutab veel keegi: „armas onkel, kallid tante, viks pois, halb mekk, värskel luft“, kõnelemata selliseist pärlest kui: „Nimm das Pada ab, das Pudru geht über!“ Need on kadunud ajaloosse.

Ent ometi on saksa kõõgi kaudu (peamiselt just!) jäänud meile: baadima, kleit, saht, mis õnneks on siiski suudetud asendada eestikeelsete vastetega: kümblema, undruk, mahl jt. Eriti tuleb olla tänulik paljudele eriteadlastele, kes on loonud mitmeid oskussõnu: pisik, spets, kivim, mürsk jt.

5.

Hoolimata sellisest kiirest „väljahigistamisest“ tundub meie keeles siiski veel liiga palju võõra-, eriti just saksapärasust. Paljudelgi juhtumel oleks juhtivate keelemeeste ja keelekorraldajate, normijate ning keelekomisjonide ülesanne: aidata õigel sõnal pääseda õigele kohale. Miks peame just tarvitama: haamer, hekk, klamber, knopka, kunst, matšalka, pruut, seier, tislert jt., kui meil samal ajal on olemas enam vähem eestipärased vasted: vasar, tara, sulg(u), nõpsik, taie, mõsik, mõrsja, osut, laudsepp jt.

Paljudel juhtudel tuleksid veel vasted leida. Miks peame just: trahvima, trehvama jt.? või miks peaksime igapäevases kõnekeeles tarvitama kadaklikke ja ilmselt võõrapäraseid sõnu, kuigi need on saanud meil kodanikuõiguse, millele murdeist ja lähemaist sugukeelist, peamiselt soomest, katsutagu leida (mõnel ongi juba!) soome-ugrilisemaid vasteid. Sellised siit-sealt kokkukraabitud laenud tuleksid juba kord asendada sõnadega, mis tõstaksid meie keele ilu ja terviklust.

Sakslaste lahkumisega oleme mõnegi % võrra võitnud rahvuse ühtluse ja tervikluse mõttes, oleks aeg seda laiendada ka keelele.

Arno Vihvelin

Narva motiiv

6.

Huvitav küsimus: kas meie vahetusbilanss on aktiivne või passiivne? Käib elav kaubavahetus, oleme vägagi paljud sõnad asendanud eestipärastega. Ent näib, et paljudel juhtudel võõrsõnade „väljahigistamisest“ nobedamini toimub sissetoomine. Kus on aga meie eksport? Näib vaieldamatu, et töötame puudu jäägiga. Kas ei tuleks juba kord hakata mõtlema keelepuhastamisele võõrollustest? Kui soome keeles on sel alal mindud sageli äärmusse, on isegi rahvusvahelised sõnad: elekter, telefon, telegramm, reklaam, kultuur ja rida teisi asendatud soomepoolsete vastetega, toome meie üha juurde uusi ega näi mõtlevatki nendest vabanemisele. Ühtlasi pole sellise kiire impordi juures suudetud luua mingit kindlat korda nende laenude kirjutamises ja hääldamises. See muidugi ei lisa eesti keele ilu ja terviklust.

7.

Lisaks sõnatagavarale on tubli annus võõrapärasust, peamiselt kadaklust ka meie keele hääldamises. Meenub eestlasest-teenijätüdruk Ed. Vilde „Mäeküla piimamehest“, kes saksa keelt pisut nuusutanuna tutvustas end: „Minu nimi on Fillemiine Fachtrick, fääga fiks ja fein firtin!“ Selliseid „fikse“ eesti keele „fäänajaid“ liigub meie hulgas veel tänapäevalgi, kes kas teadmatult, pahatihti ka teadlikult püüavad eesti keelele, mis kõlalt ilusamaid keeli, anda võõrast varjundit, seda moonutada.

Veel tänapäeval võite, eriti vanema põlve

haritlaskonnas, kes saanud pisut kadaklikku kasvatust, kuulda selliseid „keelevärdjaid“ ja „vesivõsud“ kui bufet, rafas, raffad, širel, kiršid, mašin, šport, štiil, štreik, jeografii, jeenitiiv, šprotid, teorii, šink, ustaf, vabandataf; liialdusena isegi: iza, phalju, thäna, lipph, nachk, lechm, tächt, tachma, värh, kärnär, nöitraalne, farmatsöit, röima (viimased 5 näidet päris tavalised!).

Eriti iseloomustab kadaklike pastoreite (neid leidub veelgi!) kirikukeelt: „Jumal thärvitagu thäid — tärvitagu — önnistagu täid (khallid leerilapsed)!“ Viimases redaktsioonis toodud lause kuulis nende ridade kirjutaja veel mõõdunud kevadel ühe kadakliku praosti suust (sünnilt eestlane — eestipärase nimegagi)!

8.

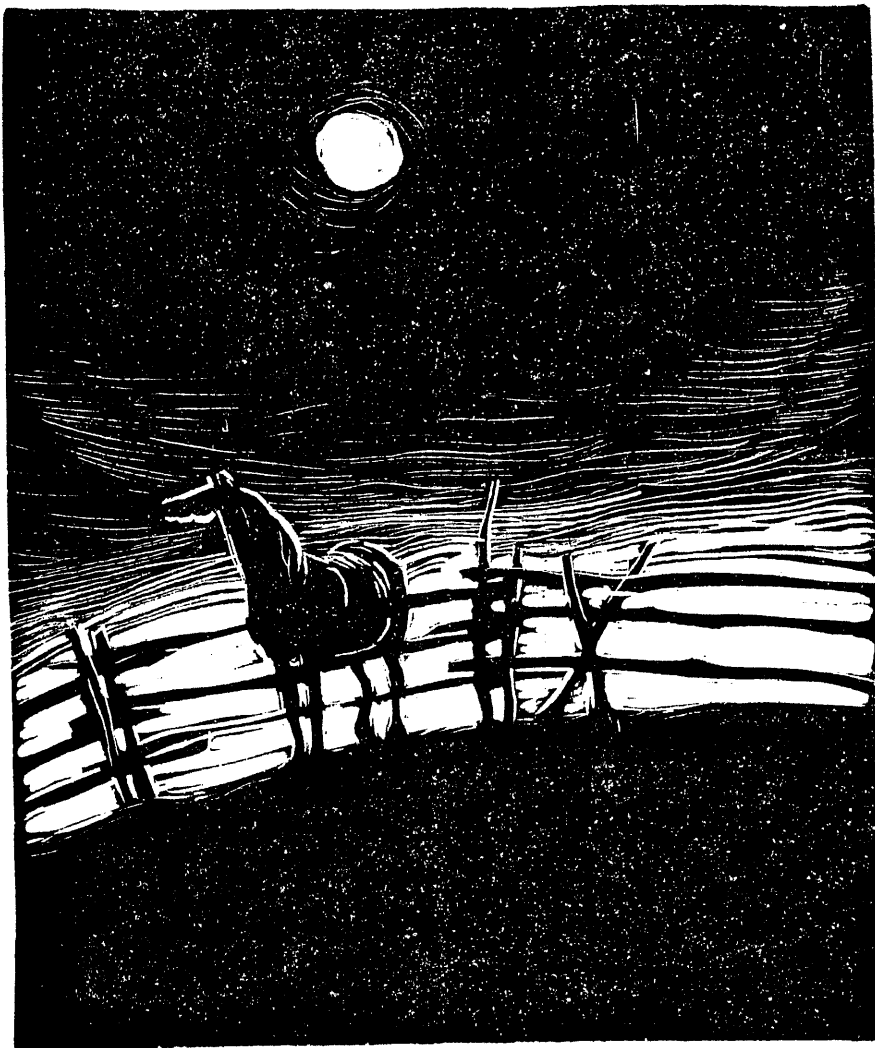
Keelekadaklusest palju parem pole ka emakeele hooletu viljelemine, kus ei võeta vaevaks tutvuda eesti keele grammatika algelisemategi nõuetega, vaid kõneldakse nii, kuidas see kunagi-kuskil meelde jäänud. Olen mõnikord ajaviiteks, osalt ka huvist märkinud mõne esineja (kahjuks peamiselt vanemast generatsioonist) keelevigu ja tulemus on sageli kohutav: tehakse vigu, mida ei tohiks lubada algkooli 4. klassi rahuldavalt lõpetanule (teisa, teisu, endiseid, öiseid, summe, summi, alganud, oskanud jt., jt.).

Ükskõiksus, tuimus emakeele suhtes on nii üldine, et selle lähem vaatlus ei mahu käesoleva sõnavõtu raamidesse, vaid selle lahkamine nõuab eri artiklit. Olgu üteldud vaid, et keelevigadest kubiseb esinejaskond küll koosolekuil, aktustel, kõnõhtuil, deklameerimisel, raadios, kirikus, koolis (emakeele tund ehk erand!), seltskonnas, perekonnas jne., jne.

Et käesolevad read võtsid ülesandeks keelekadakluse vaatluse, millest murdosa moodustab ka lohakus, hooletus, emakeele vastu, siis peaks siit järgnema, et on veel palju, vägagi palju puhas tustööd, enne kui võime kõnelda eesti keelest sõna ilusamas ja täiuslikumas tähenduses. Loomulik, et see ei toimu üleöö, sest keelgi on elav organism, mis alatasa muutub, paindub tekkinud olukorrale, võtab endasse uusi sõnu uute mõistete tähistamiseks, heidab endast sõnad, need vajuvad unustusse, mis on käibelt kõrvaldatud (vart, sõba jt. jt.).

Need read peaksid aga panema mõtlema, et on paljugi eesti keeles võõrapärasust: toodud näited kõnelevad selget keelt; siis asutagu seal, kus vähegi võimalik, likvideerima meie maa kunagiste valitsejate keelelisi pärandusi. Oleme likvideerimas nende ettevõtteid ja omavalitsust, peame seda aga paratamatult laiendama ka keelelisele küljele.

Ärgu kardetagu valu, mida toob mõnigi operatsioon, selleks juba ette kannatlikkust, ent teisiti pole paranemine mõeldav. Eesti keel, mis omalt kõlalt ja ilult on tähelepandav, peab veel enam kui seni vabanema saksa keele hooldamise ja ülemvalitsuse alt. Meie keelel on endalgi igavikukõla — lastagu see pääseda mõjule!

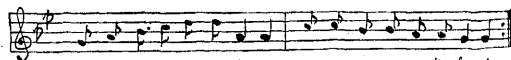
HENDRIK ADAMSON

V A H E T U S

Siilike Silesärgike,
ussiisand Okaskasuk
vahetid vanasti vammused,
ennemuiste oma mundrid,
andsid hambad pääle pandiks,
kihvad kauba kinnituseks.
Sõdis siil seitsmessa sõjassa,
tosinessa tapelussa,
väljus vähima veata,
pisimata puuduseta.
Ussil aga läks hullusti,
madu must sai materdada,
tossu vaevalt et ei võetud,

lõhnakest ei lõpetatud.
Siisap siilile sõnama,
kavalasti kõnelema:
„Ega ma vastsesti vaheta,
teista korda ei tee kaupa.“
„Üsna otsegu minagi.“
„Tüssata said, tühjakene!“
Siil ei sahanud sõnagi,
haaras ussi harjapidi,
õgis ära õhtuõnneks,
õhtuõnneks, päevapalgaks,
siis läks otsima sitikaid,
maiustama metsmardikaid.

„Kalevala” algus.

mie-le-ni mi-nun te-ke-vät, ai-von-a-ja-te-le-vi,-
läh-te ä-ne lau-le-mahan, saa-a-ne sa-ne-le-mahan,
Su-ku vettä uol-ta-mahan, kay-t-rit-tä laule-mahan,
Sa-nat suussa-ne su-la-vät, pu-he-et pu-to-e-le-vät,
Kie-lle-le-me ker-ke ä-vät, hampahil-le-ne ha-jo-vät.

„Kalevala”

HARALD JÜRNA

VIIMNE LAUL

MÄLESTUSI KARJALAST

Veebruari algupäevil sai täis meie lähima hõimurahva eepose ilmumisest 105. aastat. Sel puhul väike pildike Karjala lauljast ja Karjalast, kust Kalevala on saanud oma aluse.

Karjalamaal, sealsete suurte salude ja igivannade põliskuuskedede vahel on Kalevala kannel kõige rohkem helisenud. Seal, kus paksudes metsades harva näeb päikesekiirt, kus rahvas on vaikne ja ennastohverdav, seal on sündinud Kalevala laulud ja suure eepose põhi. Metsaelu ja alaline võitlus loodusega (karud!) on pannud karjala rahvale jõu kätte. Suurte salude neitsilik kaunidus ja järvede kirkad veed on annud jälle hingele karastust ja vaimule terasust luuletamiseks ja lauluks. Puhuv tuul on hinge kannud helindeid... Vaesuse ja orjuse aeg kauges minevikus on mõjutanud karjala rahva esiisi usaldama endi järglastele oma salajasi mõtteid, hinge sügavamaid tundeid laulusõnades, valusid viisides.

„Teki hongasta kanteleen, vangitsi sävelen kieliin“.

Nagu laante veed voolavad vahutades kärestikes aga tasasel maal liueldes edasi veerevad, nii on karjala lauludki saanud vaba rütmi. Sugupõlvest sugupõlve on karjalased pärandanud laule noortele, samuti kui Väinämöinen muiste hauda minnes. Nii on säilinud viisid ja sõnad aastasadu Kalevala maal, kuni nad viimaks koondati Kalevalaks — maailma parimaks rahvaeeposeks.

Juhus viis mind möödunud suvel Karjalasse, sinna, kus elab veel praegugi üksikuid vanakesi, kes on võibolla viimased rahvalaulu „mohikaanlased“. Pilt, mida nägin, on veel praegugi silmi ees. Püüan seda edasi anda.

...Madal vilets pirtti (onni sarnane maja korstnata) seisab küla serval. Selle trepil istub halli habemega tudisev vanake, kannel põlvedel. Nagu näib vanadusest rohekana,

sellest hoolimata jalad on tal kerged ja silmsed täis tuld. See vanake, nimega Petri, on ühe vanema hõimusugukonna viimane liige. Ta on mõtteisse vajunud. Öhtueelne päike heidab üle tema kuldseid kiiri. Kannel hakkab tasa helisema. Algul kartlikult, siis üha paisudes tugevamaks, vägevamaks — ning lõpuks muutub Kalevala viisiks, mis sunnib unustama maailma. Mu mõte loob pildi vanakese heitlusest veel viimast korda kannel käes. Petri näole ilmub punetus. Helid tulevad kandlist üha tugevamini, nagu vesi, mis pääsenud valla ja ruttab läbi suurte kärestikude vahutades ja müraga. Viis nagu kutsuks kokku kõiki põhjamaade sangareid viimaseks peoks. Vanake meenutab Kalevala päevi, mil soomesugu rahvas oli võimas. Mee-nutab sõja vägevust ja vanade hõimlaste vahust. Mängija oleks nagu muutunud nooreks, randmeis tuksumas nooruse jõud, mis heidab oda vaenlase pihta... Kerkivad silmi ette Kalevala sangarite, Väinämöise ja Lemminkäise vägiteod. Mäng ja laul on niivõrd mõjuv, et pisaraid libiseb laugele. Ikka valusamini tungivad helid hinge, üha tähelepanelikumaks muutuvad kuulajad. Arvatakse: Petri mängib oma viimast mängu...

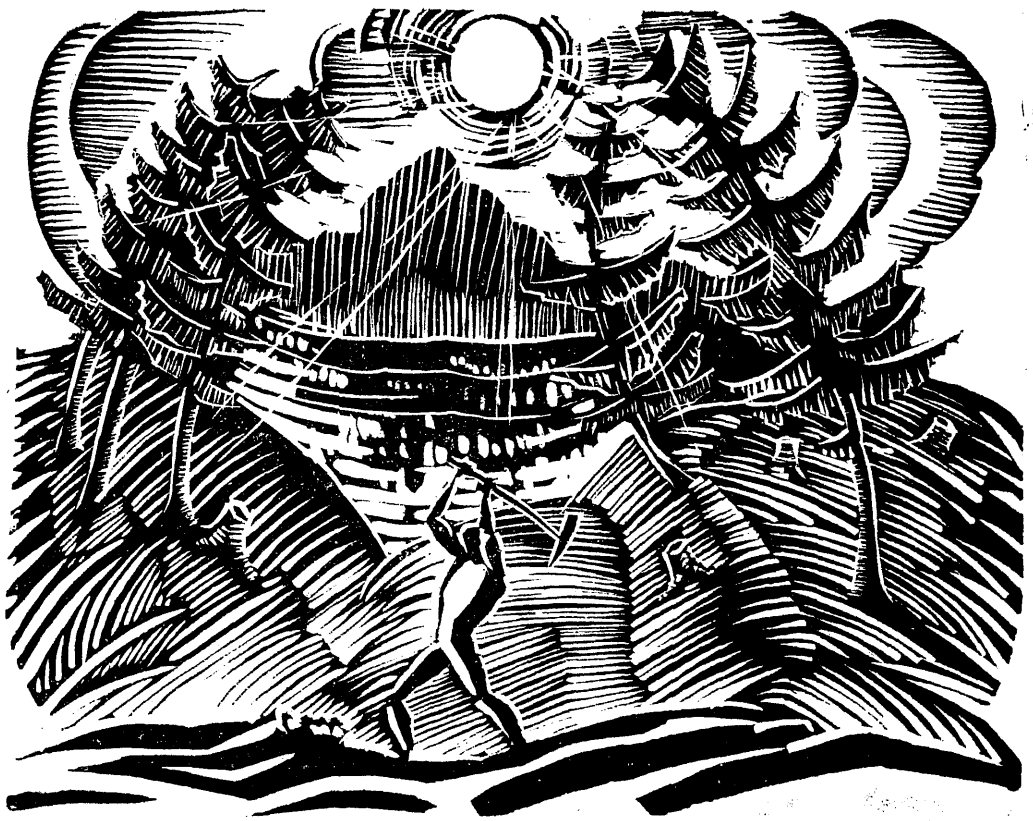
Siis kandlemäng hakkab tasanema. Lõppeks sõrmed puudutavad vaevu veel keeli, ja ukko laulab:

Oi polo heimoni lapsel,
mä rintani tuskasta huokaan.
Sä yli taatto rauhäs ja lasket,
vaan mitä lapsillen jälkuni soutkaan.

Näen murhun pimeän tien,
jota heimoni kulkeva on...

Helid sulavad salude rahusse tasa, vaikselt. Ja see oli ka ta viimne laul.

Kuid sureva vanakese viimased sõnad olid: „Kord päev veel uuesti koidab!“

ARE LEE

Põldmäe

Vaata, Olav, see talu on Põldmäe. Temast paremal on Matsi, pisut vasakul, otse üle järve on Kullami. Kui tuul puhub Puka poolt, orupõhja kaudu, siis lainetab Põldmäe ruk kiväli; puhub ta aga Elva poolt, üle järve, siis on Põldmäe tagatoaski tunda järvekõrkja ja pilliroo mõrkjat lõhna.

Juba hallist ajast lugematud põlved on tulnud, töötanud Põldmäel ja läinud. Põldmäe on püsinud ja Põldmäe ruk kiväli hallib täna nagu siis, kui Rooma kotkad valitsesid alles maailma ja Põldmäe nooremad pojad võitsid kuulsust ja vara Jüütimaal ja udusel Britannial.

„Aavo, sa oled parandamatu romantik. Sa oled unistaja. Su ilukõne säravad tulevärgid on hääd pidupäevaks õilsahingeliste noorte ringis. Kuid Põldmäe ei tunne sind. Miks võtad sa üldse suhu Põldmäe nime, sina, kes sa pole künnud ühtegi vagu Põldmäe kesa ega tõstnud ühtegi hargitait sõnnikut Põldmäe lehmalaudas. Mis on sul tegemist Põldmäega, sinul kodutul hulkuril, et sa võtad suhu niisuuri sõnu?“

„Olav, sa oled karm. Sa ei suuda mõista, mis tähendab meile noorimatele poegadele Põldmäe, Põldmäe mille hääks me pole liigutanud sõrmegi. Meie Põldmäe on sümbol. Ta on meile midagi igipüsivat ja kindlat. Tema paljas olemasolu, õieti vaid teadmine tema olemasolust on selleks jõu baasiks, millele me rajame oma rünnakuplaanid. Meie seiklused ja rännud, meie võitlused ja tuuletallamised kõigis maailma kolkais, meie võidud ja lüüasaamised, kõik need saavad osaks Põldmäele, sest Põldmäe on meile selleks suureks pearaamatuks, kuhu kantakse sisse kõik meie päikeseküllased matkapäevad õlimägedes samuti kui jääkõrve te laastavas lumetormis.“

„Aavo, Aavo! Oled romantik ja ilutseja. Sa näed nägemusi südapäeva ajal!“

„Olev, sa ei tunne Põldmäe vaimu ja sellepärast ei tunne sa ka mind. Sa pole näinud neid Põldmäe esivanemaid kes mureliku tähelepanuga jälgivad Põldmäe saatust. Sa pole neid näinud sellepärast, et sinagi saad kord üheks nende hulka. Mina ei. Mina olen see idanemisvõimeline seeme, kelle Põldmäe esivanemad on saatnud maailma võitlema, kannatama ja kui võimalik, idanema. Sina oled Põldmäe ise, sellepärast ei näe sa neid, sa

vaid tunnud. Kuid mina olen Põldmäe seeme ja sellepärast on mul võimalik näha neid nõgimusti, kandilisi Põldmäe taate, istumas kumava reheahju ääres silphaaval vesteldes Põldmäe viljast ja lisades aegajalt puid ahju, et leek ei kustuks.“

„Aavo! Ära puuduta hoolimatu käega hõõguvat tulepesa Põldmäe koldel. Sina oled näinud Põldmäe peret vaid tema jõudetunnil. Siis kui ta istub ja unistab, loitsib ja soovib, ning veab omi laiu ringe ümber avara ilma. Sina näed leeki tõusvat Põldmäe lõukalt kuid sa ei tunne seda soojust mida see leek annab, ega ka külma kui see leek kustub. Sa näed kuis taadid lisavad kände lõõmavasse reheahju, kuid sa ei näe, ega tea kuidas need kannud on juuritud Põldmäe ääremailt. Sa ei tea midagi sellest jõust mis jätmatu visadusega klammerdub hoovadesse, kangidesse ja maakirvestesse, et üha avaramaks mihutada Põldmäe põllupinda. Sa ei tea midagi neist valutavaist pilhasoontest ega kändude kandmisest, vim mavajunud turjadest.

Sa ei tea midagi neist kibeduse hetkist, mis aegajalt meil Põldmäelasil tõusevad kurguni, ähvardades lämmatada. Sina tunnud Põldmäe pühapäeva, kuid mitte argipäeva. Ometi on vaid üks pühapäev kuue raske tööpäeva järel.“

„Olav, sa oled Põldmäe ja räägid nagu Põldmäe. Sa oled täis kibedust, raevu ja visadust. Oma maakirvega raiud sa jonnaka jätmatusega Põldmäe alemaal, et laiendada tema piiri. Ikka ja jätmatult tahad sa teda laiendada nagu seda on tahtnud ka kõik Põldmäe esiisad. Kuid sinu raevutsev jõud on pime, seni kui sa pole saanud kohta oma esivanemate hulgas. Sellepärast ei näe sa ka oma pingutuste sihti. Vaid siis, kui su maakirves puudutab Matsi talu piiri peenart jääd sa jahmatades seisma ning kõheldes ja ebakindlana asud sa Kullamipoolse lepiku juurimisele. Sa ei suuda mõista kuis su raevutseva jõu ette võis tõusta piir. Piir! See sõna ei esine Põldmäe taatide kõnes ja sellepärast tundub ta kõla sinulegi võõrana, kui su maakirves teda riivab. Siin paljastuvad sinu ja Põldmäe varjatunud sihid, sihid mida vaid muistsed taadid teavad kui nad, nagu sa ütled, „istuvad ja unistavad, loitsivad ja soovivad ning veavad omi laiu ringe ümber avara ilma“. Ümber avara ilma! Mõistad sa seda Olav?“

„Oo, ma mõistan seda ülihästi, ja mõistan ka seda tungi, mis mind ikka uuesti sunnib

haarama maakirve järele. Kas sa siis ei tea, et oleme ühest soost, kuid taatide vägev sõna on kinnitanud mind Põldmäe pinna külge, mida ma armastan ja vihkan. Kas sa ei mõista seda igipüsivat kadedust, mis meie, põlluharijad, tunneme kui näeme teid säravana lendlevat kõikide päikeste paistel ja maitsvat mett siin ja säääl? Siis jääb meil vaid haarata oma maakirve järgi, ja Põldmäe piir laieneb. Meie ainus võimalus saada kõikide päikeste paistele on Põldmäe piiride laiendamises, kuni need päikesed on Põldmäe päikesed.“

„Sa oled näinud sügavale ürgjõudude põhja, kuid sa pole näinud kõiki võimalusi, mida kasutavad Põldmäe taadid. Sinu maakirve puutudes Matsi piiripeenart sa pidid taganema. Lepiku juurimine lõpeb, kui sa viimase kannu välja kisud Kullami rajaäärest. Ja siis? Kas lepid sa sellega, et pead igaveseks nurka heitma kangi ja kirve? Kas lepid sa sellega, sina, kes sa ihkad Põldmäele kõiki päikesi, kas lepid sa, et Matsi, Kullami ja kodujärv määravad su piirid?“

„Ei, ei, tuhat kord ei! Aru poole minna on üks talu müügile minemas. Selle tahame kindlustada endile ja sellest jätkub siis juba hulgaks ajaks.“

„Oh, oh-oo. Kuis sa küll süttid kui pirrukimp! Kuid mis on Põldmäe ja mis on Kullami ja Matsi, ning su Aru talu? Põldmäe taadid on kavalamad kui sinu maakirves. Meie, nooremad pojad oleme Põldmäe tulevik. Meie oleme need kes varustatud esiisade õnnistuse ja endi tugevate käsivartega, peame rajama maailmas, siin ja säääl, lähedal ja kaugel uusi Põldmägeseid, et meie nooremad pojad võiksid seda teha omakorda. Kuid kõik meie võidud ja kaotused saavad seisma Põldmäe ühises suures pearaamatus. Üheväärsetena sama eesmärgi püüdmisel, ühest ideaalist hingestatuna võitleme me kõrvuti ühist suurt võitlust. Kuid tea, Olav, seemned on tuulte kanda ja kaljusele pinnale sattunud on nad määratud hävima. Lugematud ohud on varitemas nende teel. Palju hukkab ega idane. Palju idaneb, kuid lämbub umb-rohu all. Mõned sattuvad hääsele pinda ja kannavad vilja. Kuid ükski neist, ka need mitte, mis kängusid kaljul polnud juurtetud. Põldmäe on meie juur ja sina valvad teda, toidad ja niisutad ja sinuga koos Põldmäe esiisad. Juur ja vili. Sina ja mina. Siin Põldmäe rajakünkal puutuvad kokku meie piirid.“

Jakob Vanase elutöö ja surm

„Eesti Nooruse“ järgnev jutt

Kirjutanud FRIEDA SELG

Illustreerinud Olev Mikiver

2

Siis aga tuli koolimine. Koolimaja oli neilt kaugel kaheksa versta, nii et kehvade rõivas- tega polnud juttugi igapäevasest koduskäimisest, päälegi kestsid tunnid hämarikust õhtu- pimedani. See oli piinarikas aeg, kuigi muidu Jakob tahtis häälemeel käia koolis. Kaks päeva suutis ta pidada vastu, aga kolmandal lippas ta koju. Tal oli õnne, kuna teekäänul sõitis järele metsniku-Peeter, kes tuli puid linna viimast. Jakob sai prii küüdi.

— Lobi sai otsa? päris Peeter sõbralikult irvitades. Jakob ei vastanud, äärmiselt häbi oli tunnistada, kuigi Peetrile, et ta raha pä- rast selle teekonna oli ette võtnud ja vale- tada ta ka ei tahtnud.

— Sul hakkab külm kah; säh, mässä üm- ber kere! Seega sikutas Peeter oma tohutult pika ning laia kootud salli kaelast ja andis lödisevale poisile. Ilm oli külm, ennejõulune lumi sätendas kalgis chapunas ja metsas praksusid puutüved. Egas sallgi poolpaljast poisikest palju soojendanud; ta villane tõlp oli ülilühike ja käised tõusid ligi küünar- nukki. Kaks paari paklaseid pükse — neid kas oligi jalas või mitte, sest tuul kihutas neist kurja vihaga läbi, pannes ihu üleni kananahka. Jalas olid küll villased sukad, rätid ja... tõpranahksed pastlad. Metsniku naine oli need Jakobile andnud korjatud vaigu eest, isegi tüki seepi, mis lõhnav vai- gust, oli ta andnud päälekauba.

Vaik oli ju igav korjata, päälegi, kui teda pidi olema üle kümne naela, aga metsniku naine oleks selle võinud võtta ju üsna muidu, oli hättki nende maaraasul ja vaik korjatud kroonu metsast.

Lõikav tuul pani koos kihiseva, kuiva lu- mega reepõhja läbides jalad külmetama, kõnelemata ninast ning kõrvadest. Peeter, nähes poisi viimast häda — ja kuigi ta vahete- vahel rapsas piitsaga hobusele, vähenes maa ometi aeglaselt — ütles:

— Tont su sihukese ilmaga välja ajas! Kirudes toppis ta tubakat suhu, aga siis kohe lisas:

— Kuule Jakob, sa mul nüüd siin, müta õige jälle neid mu soonerisusid, ajavad teis- sed pähe! Seda õeldes viskus ta pikali reele, lõi ohjajaru ümber kaela ja ütles:

— Anna aga tihedasti, anna peris tihedasti! Muidu ei lähe see kasukast läbi!

Ja Jakob müttas küll põlvili, küll päris labajalu, kükitades teise laial seljal kui väike, rohekas-hall konn. Siis ta virutas kämbлага, ladus hoopes kui meeletu. Peeter aga aiva nohises, aietas vahest, muheles ja

aevastas. Hobune aga sörkis ühtesoodu kogu aja edasi.

— Tantsi peris, kuni soe hakkab! hõikas ta poisile. See tegi Jakobile nalja, päriselt tõesti. Peeter oli pikk mees ja nii, siruli reel, ulatas ta pää kaugele üle reepää peagu alla hobuse saba, kuna jalad üle sõidukipära lasksid tasasel teel liugu. Aga siis ei jõud- nud ka Jakob enam! Jalad olid põlvist nõr- gad ja kämblad taotud valusaiks, aga nahk oli lämi, päriselt higitilgad võttis laubale. Hobune pöörduski ka kodukäänakule. Tillu- kene tulesilm helkis üle legendiku metsa- veerest, metsnikurahva kambriaknast. Jakob hüppas reelt. Ei jah, mis ta ikka sinna mäele... Üle välja, põlvini sügavas lumes, summis ta endi hüti poole.

— Emma läks parajasti üle õue lauda juurde, tattnina-raas valgustas ähmaselt läbi klaaside haopinu ning raiepakku. Sääli oli taat paari päevaga raiunud hulga hagu ja poisid olid jälle kõik ilusasti ladunud riita. Olid nad ju veel kodujooksikud ja õdegi ulatas vaevu oma ninaga lualaekani.

Vargsi hiilis Jakob toa taha redeli juurde. Ta süda peksis kui hirmunud linnupojal: mis siis ometi saab, kui teda nähakse, kui luuk äkki kolksatab või Polla haukuma hakkab! Valjus vitsahirmus oli ta üleskasvanud oma elava loomu ning kasevõseriku tänuks.

Tõna on tüline, ja ometi on ta vahel vägevam kui tõsiasjade käegakatsutav loogika. Tõna on õhk, ning ometi võib ta õigel hetkel velduna maailma pahupidi pöörata. Kuid suuviimaidki puustusi sünnitab ka aimult õhu rappumine.

Friedebert Suglay.

Kuid juba ta jõudiski üles, läbi kitsa luugiserva sirasid tähed, muidu oli sääl pime.

Oligi ta veel alles, mõni võis selle ju leida? oli ainus mõte, mis jooksis Jakobi pääst läbi, seni kui ta kohmetunud sõrmil otsis ning kobas piki roovilatti. Siis see käes oligi! Külmake, roostetanuke, mähitud paklase lõngaga. Vajudes luugi äärele heintesse, harutas lahti niidi ja avas kaane.

Alles, kõik oli alles! Lisades sinna äsjase, Peetrilt saadud hõbekünnelise, luges ta hoolstasti mitme-setmekordselt läbi oma varanduse.

Millal saab ometi rubla, kaks, kolm, sada..., enam ei julgenud ta edasi mõelda, väikese nukrusega peost pihku veeretades mündikesi, milliste arv tegi vaid poolerublalise summa. Aga hää oli neid hoida peos, tunda, kuis pikkamisi nad omandasid käe-ihusoojuse. Mida kõike võis juba nende eest osta. Ei, mitte neid anda käest, kahju oleks anda neid ilusaid, ümaraid kettaid, millede seas oli üsna uusi, alles veel läikivaid ja ka kulunud, vist pisut hallitanuidki. Ei osanud Jakob pika mõtlemise järele leida eset, mis oleks väärinud vahetamist, oli ta ka veel nii noor!

Küllap ta seda raha ikka niiväga seepärast armastaski, et seda oli hirmus vähe. Kuulis ta ju tihti, kuis kümnest rublast kõneldi suure aukartusega; eks see oli kõik imbinud ta verre juba sündimisel. Kuid mis teadis sellest Jakob ise! Aga ta lootis koguda kord niipalju raha, et võis anda taadile-memmelegi, just sijs, kui need ise just kõige vähem ootasid. Säästa vanemate raugapõlve muretuse ning rahu, ilma et neil tarvitseks kunagi armuleivasöödikuina kõmpida talust-tallu, kuulata söimusuõnu ning näägutusi, et vald pani talud toitma vallavaesid. Mis teadis sellestki Jakob, ei mitte palju, aga ta noores südames, mis põksus veel nii kulumatult ja lustiliselt innakambrikeses, elas puhas ning armas soov, soov, teha palju, palju hääd igäuhele; aga enne pidi ta ka õige palju raha selleks saama...

Külm! Värin läbis liikmeid. Kui tore oleks nüüd minna tuppa sooja; istuks seljaga vastu lämmimüüri, pistaks varbadki lõkke ligidale, — levis ju nii kodust suitsuhõngu kambrist siia katuse alla. Ju sääl õhtupudergi kees... Aga Jakob ei julgenud, sest mida oleks tal

õelda teistele. Pandi ju talle terve nädala moonakott kooli ühes: päts leiba, kartulipuder ja silgud olid teda koolisahvris ootamas ja paar killukest lihagi pidi veel kotisopis olema. Kodunt polnud tal lootagi lisa, sest põrsaraasuke oli tapmata ja ligipandugi saadud memme ketruse eest perenaiselt, seda kõike teadis Jakob siiski imeselgesti. Nii pidigi ta seekord kodusoojusest jääma ilma.

Olnuks suvi, võinuks niisama magada siin heintes ja aovalgusel lipata otse kooli poole tagasi! Pani tagasi hoolikalt karbi, soojendas hingeõhul sõrmi ja märkas, et roovikate vahe oli sarikate juurest läinud laiemaks. Mis siis kui taat seda märkab, tuleb ta ju seda kohe parandama ja leiab üles ka tema karbikese!

Nagu palavat vett oleks visatud üle selja. Ta lausa põles selle mõtte käes. Ja kuhu mujale oleks tal pannagi oma varandus?

Viiks metsa puuõnnesse, või kaabiks külmetanud juurte alla. Puu aga võidaks saagida maha, ja taat ehk ei tulegi niipea üles? Võiks jälle juhtuda mõni teine õnnetus, hüüt võiks süttida kas või põlemagi, kuna mitu korda oli tulesädemeid lakke lõõnud ja Jakob isegi kruusiga vett üles lae alla pildunud.

Kuitahes palju ka Jakob enese pääd ei vaevanud, ometi paremat paika ta ei leidnud. Suures hingeahastuses laskus ta põlvili, nagu külmade, säravate tähtede poole. Ta kõhetu keha langes looka palvemise sügavas unustuses, et ei tuleks taat üles niipea, ega saa tuli meelevalda majakese üle. Lapse silmad ning süda olid täis palavaid pisaraid, millest jäätusid talve karmis hinguses ta paled. Esimaks tundis Jakob taeva ning maa suurst ja inglite ligiolekut. See ei olnud enam nii udune, kui memme jutud ketrusvoki juures pikil talveõhtutel. Väike süda andis enesest palve harrast suurst ning tunnete sügavust.

Siis kihutas ta tagasi koolimajja, läbi tähis õö, südames aga hele lootus.

Aga järgmisel laupäeval, kui saabus koju koolist, õmbles ta kahekordselt takusest riidest, mille lõikas salaja memme kangast, tugeva linase niidiga kokku koti; sinna ta siis sidus sisse oma mündid ning kinnitas kotikese hame külge, südame kohale.

Ja eluajaks kasvas see mündikõlin ta südame-
metuksetesse... (Järgneb.)

Elav kirjandus

Rahvast tuntakse ta vaimse näo järele. Kreeka sõjakunsti tunneme vaid legendide kaudu, kreeka kunstist, teadusest ja eriti filosoofiast ning kirjandusest on jäänud seisma alussambad, millede tugevust ja kindlust ei ole suutnud kõigutada aastatuhandete tormid ja tuuled.

Iga rahva vaimse elu kandjaks on raamat ja kunstilooming. Raamat on muutunud nagu kultuuri sümboliks, võidud kirjanduspöllul on rahva võitudeks vaimse töö pöllu.

Ent vähe on sellest, kui raamatuid kirjutatakse, ostetakse ja riulitele pannakse. Kui ahv pani daami kübara pähe ja sopsutas puudrit karvastele põsenukkidele, ei muutunud ta veel kultuursemaks kui ta oli. Kuld-köidete rivid riulitel ei tähenda igakord köidete omaniku kirjanduslikku ja seega kultuurilist küpsust. See tuleb alles lugemisega, raamatutesse süvenemisega.

Raamat, mis seisab, on surnud kirjandus. Et temasse elavat hingeõnku puhuda, peab raamatuid lugema, neisse süvenema.

Iga lugemine pole õige lugemine. Võib päevas neelata mitu suurt köidet, nagu tavaliselt tehakse põnevusromaanide puhul, kasu pole sest aga vähematki. Ennem kahju, sest aega on raisatud ja ülelugemisega ka vaimu tuimendatud.

Kirjandus ei ole nagu ilus pilt, et vaadata ja tunned rõõmu. Kirjandus on nagu nisuiva. Võime ta tervelt alla neelata, millega pakume võibolla teatavat liikumisrahuldust neelamisorganitele. Võime nisuiva katki närida, siis tunneme juba maitset. Kui teeme ivast jahu, küpsetame saia ja sööme, saame söönuks. Kui asetame iva koguni musta mulda, laseme tal kasvada, õitseda ja valmida, saame uue vilja, mis sageli on kümne- või enamkordnegi. Siis on nisuiva muutunud loovaks jõuks, on toonud maailma uusi väärtusi, uue elu allikaid.

Nii on ka kirjandusega. Kiiresti neelates oleme vaid lugenud. Aga ikka enam ja enam süvenedes läheneme loovale lugemisele, kuni jõuame nisuiva muldaasetamiseni, loova tegevuse kõrgema vormini. Lugeses hingega, tähelepanekuga, süvenemisega haarame raamatust ta sisu, mõtte, mis sageli on peidetud ja mida peab otsima. Lahates ja analüüsides sageli leiame raamatust hoopis uusi väärtusi, peidetud rõõmuallikaid, tagaplaanil seisvaid probleeme, mida pealiskaudsel lugemisel ei taba. Alles kui oleme haaranud kõik, mis kirjanik on öelnud ja kujutanud, täidab lugemine oma otstarbe, oma mõtte ja annab alust uutele mõtetele ja uutele ning värsketele elamustele.

Loov lugemine pole igakord kerge. Ta nõuab harjumust ja eelkõige püsivust. Meie aga armastame rutata, meil pole aega ning tahame kõike haarata lennult, tormates, otseku ratsahobuse seljast. Kord har-

junud kihutama autos, tundub jalakäime raskena; kord tavakssaanud raamatute lehitseks lugemisest on raske tulla lugemisele, kus keeratakse lehekülgi tagasi niisama palju kui edasi. Nii jäävad aga kirjanduse varjatud ja kaunimad õied meie eest varjule.

Rutates lugeses jääb kirjandus seitsme luku taha. Peame aga leidma teid ta elustamiseks. Ei aita ainult see, kui hüüame täispaatost ja vaimustust: lugege vaimuga, lugege hingega, lugege süvenedes. Paatos on kõige vähem rahvast vaimustanud, kui aga Jeesus Kristus tuli oma lihtsate kõnedega, tähendusrikaste mõistupiltidega ning elava eeskujuga, vallutas ta kogu kultuurmaailma. Rahva peab viima varjatud lätete juurde.

Selleks on mitmesuguseid teid. Neid peaks kõige enam kasutama noorte organisatsioonid. Pole tühjad sõnakõlksud, et noorus on rahva tulevik, et noortes on jõud. Noorus on jõud.

G. B. Pittoni

„Märter tuleriidal“

Noorus on jõud, kui ta end selleks kasvatab ja tulevikku tuleb tal kanda niikuinii.

Mida saaksime teha kirjanduse elustamiseks?

Võime alata kõige lihtsamate vahenditega, nagu arst, kes katsub enne odavaid ja lihtsatoimelisi arstimeid ja läheb siis järjest kangelastele rohtudele. Võiksime kasutada ühislugemisi, referaatmenetlust, seinalehte ja kirjanduslikku kohut. Vaadeldgem neid liike veidi lähemalt.

ÜHISLUGEMINE.

Tubli moodus aineliselt kehvades ringkondades, kus meie luksushindadega raamatute muretsemine ja ostmine käib enamusel üle jõu. Lihtne korraldada, igalpool võimalik läbi viia.

Ostetakse raamat, mis enamvähem huvitab ringkonda, kes ühislugemiseks on otsustanud kokku tulla. Ostmiseks kas pannakse üheskoos raamatu hind kokku, mis suure hulga peale ei käi kellelegi üle jõu, või katsutakse raamat laenata lähemast laenukogust. Ostmise puhul on raamatu edaspidise saatuse otsustamiseks mitu moodust. Kui lugemisgrupp on kindlaloomulisem ja püsivam, võivad raamatud jääda ringi oma kogusse. Aga raamatu võib alandatud hinnaga edasi müüa kas mõnele ringi liikmele või väljaspool seisjale, et saadud raha kasutada uue raamatu ostmisel põhikapitalina. Või anda raamat mõnele ringi liikmele, kusjuures iga ringi liige kordamööda saaks raamatute jaotamisest osa.

Nüüd töö ise. Grupp tuleb kokku ning hakkab raamatut lugema. Hea on, kui igaüks loeb kordamööda, kui aga mõne lugemist on raske jälgida ja sel teel osa teksti kipub kaduma, võivad lugeda ainult need, kelle lugemisel suurem mõnu. Alguses võibolla valmistab mõnele kuulajale lugemise jälgimine raskusi, mõtted kipuvad uitama võõraid radu, kuid aegamööda harjub.

Skeptik ütleb kindlasti, et sellisel lugemisel on vähe tulu. Kuulata ei saavat haarata kõike, mis raamatus varjatud, palju minevat tähelepanu hajumisel kaduma. Ega see pole täiesti vale. Kuid lüngad võib täita hilisemal läbirääkimisel töö ideestiku, tüübistiku, kompositsiooni, keele, stiili jne. üle. Sellega olemegi jõudnud

REFERAATMENETLUSE

juurde. Ta ongi kõige loogilisem ja tulutoovam, kui kõik osavõtjad on raamatut lugenud, käesoleval juhul kuulnud. Igakord pole selliseid lugemisgrupe hoolimata nende lihtsusest siiski võimalik korraldada ning siis võib referaatmenetlusi korraldada teistel alustel.

Nimi juba ise ütleb, et keegi refereerib raamatust. See on puudulik kirjanduse tutvustaja, kuid siiski enam kui mittemidagi. Keegi, kes raamatu põhjalikult läbi lugenud (inimene, kes lugeda o s k a b) valmistab teose kohta referaadi ja kannab asjahuvilistele ette. Pole kahtlust, et palju-palju hüvesid ja mõnusi, mis kirjandusteos sisaldab, lähedaval kuulajatele kaduma. Stiil, ütlemissviis, mõ-

nusus, üldine õhkkond — kõike neid on võimatu anda edasi referaadis ja tsitaatides. Osalt aitavad puudust parandada koos referaadiga ettekantavad deklamatsioonid kõnealusest teosest, kuid need ei saa aja nappuse tõttu olla pikad ja on paratamatult lünklikud. Referaatmenetluse tugevaks küljeks on, ja loomulikult tuleb seda eriti arendada ja rõhutada, teose ideestiku, probleemide ja mõtete analüüs ning reljeefselt esiletoomine. Aga see on ka osa, mis tavalise lugeja silme ees kipub teoses kõige enam varju jääma.

Niisiis: referent pühendab peatähelepanu teose intriigile, mis kannab probleemi. Siin keruvad esile sajad mõtted, tulevad hoopis uued ideed ja keerdsõlmed, mis vaid kaudselt on seotud põhiprobleemiga. Ning alles asudes vaidlustes ja läbirääkimistes neid niidikesi ja sõlmekesti harutama, taipame, kui rikas võib ka keskpärasegi teos olla mõtetest, mõttejupikestest, mõtteidudest. Kui kord on jõutud veendele, et kirjandus võib anda uusi mõtteid, võib kujundada ilmavaadet, on astunud pikk samm kirjanduse mõistmisele lähemale.

SEINALEHT.

See võibolla tundub märgist möödalaskmisena, kuid kahtlematult aitab seinalehtki kaasa kirjanduse vastu huvi tõstmiseks. Kui keegi on kingsepp, tunneb ta erilist huvi oma ametialalise tegevuse, sinileiutatud uute tööviiside ja -võtete vastu. Kui keegi kirjutab, kasvõi lihtsaid asjakesi, tunneb ta end ometi seotuna kirjandusega, kirjatähga ning hakkab raamatut armastama.

Mis on seinaleht?

Väga lihtne ja kerge, kuid tulus ettevõtte kultuurilisi sihte taotlevas organisatsioonis, eriti noorte omas. Tehniliselt oleks pilt järgmine: võetakse suur tahvel või värvitud ja raamitud laud (üldpilt peab olema kaunis), võib ka lihtsalt olla seinaletommatud kartong ning hakatakse sellel ajalehte toimetama. Kõik on näinud, mis on ajaleht, seega ei valmista seinalehte toimetamine üheski organisatsioonis raskusi. Ta võib olla täieline koopia meie tuntud „seitungist“. Ülal nn. lehe pea ehk nimi, all juhtkiri, sõnumid, artiklid, ringvaade, joonealune, poleemika, luule, joonised, karikatuurid, pildid jne. jne. On hea, kui kogu materjal valmistatakse ringi oma liikmete poolt, kui aga sellega toime ei tulla, võib osa seinalehest täita väljalõigetega ajalehtedest. Ka viimasel juhul tehakse loovat tööd, õpitakse hindama sõnumite ja kirjutuste tähtsust ja olulisust, haarama neist paremaid ja tabavamaid osasid jne.

Eriti on siiski tähtis noorte oma looming. Ärgu lastagu end suruda vanamehelikku tõsidusse ja raugalikkusse. Haaratagu elul kahe käega otse n.õ. sarvist. Umbruskonna elus juhtub nii palju lõbusat ja veidrat, mida vaja veidi pilgatagi. Selleks loodagu napolisõnalisi huumoriterakesi, tehtagu värssse, arendatagu mõnest vaidlusküsimusest välja poleemika. Kui seinalehe sisu on elav ja huvitav, haarab ta kõiki kaasa, kui kujuneb vaid mõne noorkirjaniku kuivade arutluste, igavate juttude ja mõttetute värsside kokku, on ta kasutu.

Tema Kõrgus Bacchus ja meie külaühiskond

„Eesti Nooruse“
jaanuarikuu
kirjutuste võistlusel
auhinnatud

Koos on haruldane seltskond: karsklane, parajuslane, joodik, kõrtsmik, talutaat, paberossitav küladaam ja salaviinamüüja.

Joodik: Mõõdunud aastal saime juure ühe uue nõukogu, karskusnõukogu, mis leierdab keeluseaduse ja täiskarskuse noote. Kuid ma ütlen, et kõrts ei ole põrguhaud ega kirik taevariik. Inimene jääb inimeseks kõigi oma pahede ja headega. Wilde, mitte Eduard, vaid Oscar, kirjutas, et patt teeb elu vaheldusrikkaks. Samuti võime üelda alkoholist, et ta on elule sama, mis sool supile.

Daam (paneב uue sigareti huulde): Täiesti õige!

Taat: Mis asi? Et sul nagu värvitud on nagu laadatsirkuse komejandil? Või et sa oled õppinud plotskit imema? Oi noorus, oi

Seinalehe valmistamise juures on võimalik arendada liikmete maitset ja kriitikavõimet. Lastagu igaiht kordamööda lehte toimetada. Kuidas asetada kirjutused? Mida hankida ilustusteks? Milliseid pilte, karikatuure oma-loomingust, milliseid väljalõigatuna ajalehtedest ja -kirjadest? Milliseid vinjette ja pisi-figuure? Need kõik on küsimused, mis vajavad lahendamist ning ilmeka lahendamist, sest see ja see tegi ilusa lehe, ega minagi taha inetumat teha. Esteetiliste võimete arendamine on aga kultuuri arendamine.

Seinalehe sihiks pole kasvatada maanoortest kirjanikke ega luuletajaid. Küll võib aga selle kaudu palju teha meie kirjanduse tutvustamiseks, refererimiseks ja populariseerimiseks. On ju selleks olemas lehe arvustuste- ja kirjandusenurk, kus võib tekkida arutlusi mitmesuguste raamatute ja nende väärtuse üle. Mida elavamaks muutuvad seinalehel mõttevahetused, vaidlused, seda tulusam on leht. Ja mis peasi — ise kirjutades õpitakse kirjutamistehnikat, mis nii väga lonkab, õpitakse seadma oma mõtteid paberile ning kui nähakse, kui raske kunst see on, hakatakse hindama teiste ütlemissuviise, hakatakse mõistma kirjanidusteste stiili.

Kes hindab raamatu stiili, on muutunud kultuurinimeseks.

(Kirjanduslikust kohtust kui suuremast ja vastutuserikkamast kirjanduse elustamise viisist kirjutame järgmine kord.)

noorus! Kas sa seda koolis õppisidki? Ise põlvkõrgune, aga suu nagu vabrikukorsten.

Daam („elegantseid“ suitsurõngaid luues): Mul on väga kahju, armas vanahärra, kuid teie mõttelaad kuulub täiel määral mõõdunud sajandisse.

Karsklane: Lubage, armuline preili. Teie aga olete tõenäoliselt oma sajandist ette jõudnud...

Daam: Ha-haa, armas poisu! Seda ma arvasingi! Daam paberossiga on teie silmis muidugi ennenägematu „blamaaz“ külaühiskonnas.

Joodik: Jätame selle, armas kogodus. Meil oli päevakorras joovastavate jookide tähtsuse selgitamine ja selle vastu võitlemine.

Taat: Igakord ei ole viga rokas, vaid vahel ka vasikas.

Joodik: Sama vana kui leib, on ühiskonnas joomine.

Karsklane: Nõnda! Ent kuhu jätate Bacchuse „teened“: purustatud kodud ja inimelud, vaimuhaigused, invaliidsus, kommete labastumine, algelisegi inimsuse porri tallamine, neurootika, prostitutsioon jne. Tõesti, selleks peab omama küll ainulaadse julguse, et laulda kiidulaule alkoholismile.

Joodik: Teie võtate asja terve inimkonna seisukohalt.

Taat: Ilma ei jõua keegi kuumaks kütta.

Joodik: Kuid tegelikult ta peaksite huvitatud olema vaid Maarjamaa alkoholipoliitikast. Viimane ei ole „säärane“ sarviline, nagu teda kujutatakse sõnas ja kirjas või nagu selle esile manas mõni aeg tagasi karskusliit oma ankeediga maategelaste keskel. Kes tagab, et kõik vastused olid täpsed ja asjalikud? Paljud tegelased tõenäoliselt teatud asjaolude tõttu liialdasid ja tegid sääsest elevandi. See võib muidugi tõi olla, et peiserlased saunalaval kõvasti trimpavad, kuid et meie maanoorsugu kraadestub ja seltskondlik tegevus umbrohostub, selles lubage tublisti kahelda.

Parajuslane: Oh-hoo, teie jutu järele elab Maarjamaal päris karske rahvas! Palun

Olev Mikiveri joonistus

väga, laske kõnelda arvudel. Meil on joomine järjekindlalt tõusnud: 8 aastat tagasi oli viina tarvitamine Eestis 1 elaniku kohta aastas 2,5 liitrit, nüüd aga 3,5 l.

D a a m: Sinna on loomulikult juure arvatud kõik beebid, koolilapsed, taadid, eided, sandid jne. Tegelikult aga on alkoholitartvitajate armee vahest kolmesajatuhande-pealine, millega 3,5 liitri asemel tuleb kirjutada kõvasti 15—20. Mina isiklikult näiteks tarvitan aastas ainult 6—8 liitrit.

Karsklane: Kas naljatate, või kõnelete tõtt?

T a a t: Mees joodik — pool maja põlenud, naine joodik — terve maja põlenud.

Parajuslane: 1934. a. oli meil 1006 alkoholi kauplust, praegu aga juba ligi 2500.

T a a t: Kõrts on kuradi kabel ja viinapudel põrgu pass.

Karsklane: Kõrtsid tulevad kaotada!

Kõrtsmik: Mis? No-noh, kaevaja härg kaotab sarve.

Salaviinamüüja: Kõrtsid maa pealt, jah, ära pühkida, justament!

T a a t: Nüüd lähevad pada ja katel kokku, kindel nagu testament!

Kõrtsmik: Oh-oh, siis mätas on ainult sinusuguse konna päralt. Seda sa loodad! Mina olen, tead, aus äriees, sest see raha, mis ma teenin, läheb jälle rahva kätte, kuna sinu „nodi“ kulub vaid trahvideks. Mina olen, tead, lugupeetud kodanik, sina aga ainult nigel inimese hakatus.

Salaviinamüüja: No-noh, ära mine uhkeks. Omal käsi puusas, aga taskus täi. Muidugi, saapa õigus on suurem kui pastlaõigus, kuid pea meeles, et kord võid sina langetada. Ja mida kõrgemalt kukud, seda väärtusamalt vaagud.

Karsklane (endale): Kas pole tore — salaviinamüüja on minuga ühisel seisukohal: kadu kõrtsidele!

T a a t: Süüd rokal, süüd vasikal. Mis te nüüd jagelete ilma maa ja rahata. Mustad olete te mõlemad, sest viinaklaasi upub enam inimesi kui merre. Viinakurat ei tule inimese juure saabastes, vaid sukis — ja kes ei mõtle sellega, mida kutsutakse pääks, sellele lööb ta oma sarved selga.

Parajuslane: Täiskarskust on võimatu nõuda. Aitab sellest, kui 1) kõrtsid sulgeda pühapäeviti, 2) ööklubid kaotada, 3) salaviinamüügi vastu võtta tarvitusele karme abinõusid...

Salaviinamüüja: Oh häda ja õnnest: mina pean siis kätte võtma labida ja kirve!

T a a t: Piskust tööst jätkub enam kui suurest seisusest.

Karsklane (endale): Jah, parajus, mõõdukus ja nn. kindlad piirid! Kas see ei iseloomusta isegi meie maaintelligentsi rõhuvat enamust? Ja karsklased? Noh, need on vaid unistajad, elukauged idealistid. Parajus on aga trump. Parajusel on 10 diviisi, täiskarskusel aga vaevalt üks rühm. Kes võidab?

Eesti Nooruse kirjutusvõistlus

tähtajaga 20. jaanuar 1940. a. — andis nagu eelminegi, häid tulemusi. Auhinnati vabateemale kirjutatud tööd eelolev R. Alango dialoog ja antud teemale kirjutatud tööde seast K. Vanaveski kirjutus „Miks loen Eesti Noorust“. Teistest esitatud tööd leidub pikemalt toimetuse kirjakaastis. Järgmise kirjutusvõistluse tingimused Eesti Nooruses Nr. 3—1940!

Toimetus.

Populaarteadusliku kirjanduse tutvustamisest

Kui meil räägitakse raamatu lugemisest, siis harilikult mõistetakse selle all ilukirjandusliku teose kasutamist. Avalikkude raamatukogude andmed näitavadki, et meil teadusliku ja populaarteadusliku kirjanduse kasutamine on viis korda väiksem ilukirjanduse loetavusest. Siinkohal pole võimalik selgitada ilukirjanduse osatähtsust ühiskondlikus elus ja selle mõju lugeja mõttekujutusele, vaid rõhutame seda, et kui saaksime tõsta teadusliku kirjanduse lugemist, siis see ühtlasi aitaks kaasa ka ilukirjanduse lugemise maitsearengule. Ainult ilukirjanduse lugemise kaudu võib meil küll välja kujuneda „paljulukenud“ lugejate hulk, kes siiski pole suuteline orienteeruma kirjanduslikes kujudes, kes ei suuda avastada teose ideoloogilist külge, kes mõnuleb ainult faabula-arenduses ja selle põnevuses ning ei pööra tähelepanu teistele elementidele, nagu on seda kirjeldused ja arutlused (jätab need lugemisel koguni vahele), ega anna endale aru teose kompositsioonist. Ta otsib raamatust ainult meelegaust ja ajaviidet, otsib rahuldust emotsionaalsele elamusile. Kuigi ka kõik see on omajagu positiivne, nõuaksime siiski sellest veel edasiminekut. Just teadusliku kirjanduse lugemise kaudu muutub lugeja kriitilisemaks, tal kujuneb ta vaimne hoiak ja seisukohad ning ta nõuab ka ilukirjanduslikult teoselt, et see teda seaks probleemide ette ega laseks ainult seiklusisse uppuda. Lugejal tõuseb suurem huvi sotsiaalse ja psühholoogilise romaani vastu ja ta ei rahuldu ainult tänapäeval laialt maksvusele pääsenud kriminaalse seiklusroomaaniga.

Kuidas siis tuua lugejaid teoste juurde, mis oleksid vajalikud kutsedõõ kõrval ja mis oleksid tarvilikud silmaringi laiendamiseks üldorientatsiooni omandamisel? On tarvis uurida neid meetodeid, kuidas läheneda neile sihtidele, et meil hakataks hindama ja tarvilikuks tunnistama ilukirjanduslike teaduste kõrval ka teaduslikku mõtlemist ja probleemide asetust.

Siin ei pääse mööda raamatukogudest.

Raamatukogunduslik tegevus on tunnistatud üheks tähtsamaks lüliks rahva haridusliku taseme tõstmiseks. Raamatukogud peavad muutuma sellega hulkade „südame-asjaks“, peavad võimaldama „huvitavat lugemist“ laiadele rahvakihtidele. Seejuures on just oluline, et nad sisaldaksid küllaldasel arvul lugemisväärilisi populaarteaduslike teoseid. Suureks edusammuks oleks, kui saaks muuta elavamaks selles osas ka maaraamatukogude tegevust. Avalikkude raamatukogude lugemise statistika näitab, et linnades teadusliku kirjanduse keskmine loetavus on 23%, kuid maal

ainult 12%. Ainult paaris maakonnas on teadusliku ja populaarteadusliku kirjanduse loetavus tõusnud üle keskmise, nii näit. Võrumaal ligi 19% ja ka Harjumaal üle 12%.

Et teadusliku ja populaarteadusliku kirjanduse lugemine võtaks hoogu ega seisaks kasutamata pallastina riiuleil, tuleb eelkõige jälgida raamatukogu koostist. Kas need sajad raamatud, mis raamatukogu säilitanud aastate jooksul teaduslike raamatutena, on ka kasutamiseks kõlvulised tänapäeval, kas nad pole ealiselt vananenud?

Edasi, kas see põhivara vastab lugejate tänapäeva huvidele ja missugused lugejate grupid võiksid sealt leida omale vajalikke teoseid? Meie ei saa võtta lugejat väljaspool aega ja ruumi, vaid seoses läbielatud moodiga, seoses tema töö ja olustikulise seisukorraga. On tarvis tunda ümbrust, milles lugeja elab, ala, millega ta tegeleb. On tarvis tunda tema arenemistaset ja hariduslikku käiku.

Eriilist tähelepanu tuleb pöörata algajale vähearenenud lugejale. Iga raamatukogu sihiks olgu tõmmata oma lugejaskonna hulka just neid lugejaid, kellel kooliharidusest on puudu jäänud. Neid tuleb esialgu meelitada „põnevamate“ ja „kaasakiskuvamate“ teostega. Ja kui see meelitamine on annud tagajärgi, siis tuleb vähehaaval üle minna süstemaatilisele lugemisviisile, kusjuures huvipiirkonda iseendest tõusevad ka populaarteaduslikud teosed.

Vähemad raamatukogud peavadki teadusliku kirjanduse muretsemise juures valima peamiselt populaarseid väljaandeid. Ainult erandjuhtudel võivad arvesse tulla spetsiaaltööd, ja ka ainult siis, kui nad oma käsituslaadilt on mõistetavad laiemate hulkade poolt. Kui kaebame populaarteadusliku kirjanduse vähe lugemise üle, siis kahjuks peame siin ühe põhjusena nimetama ka seda, et meil see ala on veel kaunis sõõdis. Meil on vähe neid raamatuid, mis seisaksid teaduslikul kõrgusel ja seejuures oleksid oma käsituslaadilt küllalt huvitavad. On äärmiselt tähtis, et teos kütkestaks, kisuks kaasa ka harilikku lugejat, et tal tõuseks huvi selle teaduseharu vastu. Nooruses teatavasti ollakse suuresti vaimustatud loodusteaduslikest ainetest ja seda sageli Jules Verne'i lugemise mõjul.

Kui mõni kuiv teaduslik teos sattub vähearenenud lugeja kätte, siis võib see teda teaduslikust kirjandusest koguni eemale tõugata. Seetõttu ongi populaarteadusliku kirjanduse juures oluliseks nõudeks, et ta oleks kirjutatud lihtsalt, elavalt, huvitavalt ja seejuures hariliku lugeja seisukohast küllalt mõistestavalt.

Kui neist seisukohtadest väljudes vaadelda

eesti kõige tuntumat populaarteaduslikku raamatutesarja, nimelt Eesti Kirjanduse Seltsi poolt avaldatud „Elav Teadust“ (senini ilmunud 88 teost), siis näeme, et nende raamatute hulgas leidub väheseid, mis oleksid vastuvõetavad ja loetavad laiade hulkade poolt. Enamik nõuab ettevalmistatud lugejat. Lihtsamatena ja sellejuures ka huvitavamatena võiks märkida: K. Luts — „Põlevkivi, meie rahvuslik suurvara“, K. A. Hindrey — „Meie koduloomad“ ja „Meie metsloomad“, A. Põdrus — „Elekter igapäevases elus“, O. Kask — „Uued teed toitluses“, Fr. Puksoo — „Raamat ja tema sõbrad“, V. Koern — „Kaugenägemine“, J. Port — „Iluaiad ja koduümbruse kaunistus“, A. Remmel — „Otstarbekohane ja ilus kodu“, C. Thomalla — „Uued teed tervisele“, G. Ränk — „Vana-Eesti rahvakultuur“, Tiiu Kadak — „Eesti, rahvakunst“ ja mõned teised.

Samas sarjas on ilmunud ka terve rida väga väärtuslikke raamatuid psühholoogiliste ja pedagoogiliste küsimuste kohta, kuid nende mõistmiseks peab olema lugeja teataval määral ettevalmistatud. Küllalt väärtuslikku materjali pakuksid need raamatud aga õpperingide tööks. Need võiksid kujuneda koguni algallikaiks enesearendavas tegevuses. Nimetaksime siin A. Adler — „Inimese tundmine“, V. Stekel — „Kirjad emale“, F. Künkel — A. Elango — „Abielu ja armastus“, F. Wittlich — „Käckiri ja iseloom“, A. Kronfeld — „Hüpnos ja suggestioon“, A. Elango — „Lapsepõlv ja iseloom“ ja K. Lellep — „Kehaehitus ja iseloom“ jne.

Politiika ja maadeteaduse tundmine on tunginud ellu ning saanud igatühele vajaduseks. Kuid ei jätku sellest kui kaardilt vaatame, kus asub Madrid, Moskva või Peking, vaid on tarvis lugeda ka midagi üksikute maade kohta lähemalt. Terve rida selle ala raamatuid on ilmunud jällegi „Elava Teaduse“ sarjas, kuigi mõned oma käsitluslaadi poolest eeldavad arenenud lugejat. Nimetaksin mõningaid neist: T'ang Leang Li — A. Marand — „Nüüdse Hiina alused“, E. Schreiber — „Önnelikud skandinaavlastes“, H. Mäelo — „Tänapäeva Ameerika“, Ed. Laaman — L. Kahkra — „Tänapäeva Saksamaa“, Gr. Bienstock — „Euroopa ja maailmapoliitika“, A. Maurois — „Inglased ja Inglismaa“, Ed. Laaman — „Nõukogude Vene“ jt.

Peatusime „Elava Teaduse“ sarja juures eraldi, sest need raamatud on hinnalt odavad ja selles mõttes kõigile kättesaadavad. Nende tutvustamise eest tuleks raamatukogudel ka enam hoolitseda.

Meil on ilmunud samu teemasid käsitlevaid teoseid ka muus väljaannetes, kuid harilikult on nende hinnad niivõrra kõrged, et nad ka raamatukogudele muutuvad kättesaamatuks puhtmajanduslikel põhjusil, kuigi nad peaksid kuuluma iga raamatukogu põhivara hulka. Tooksin näitena mõningaid põhjapanevamaid suurteoseid, nagu: „Tegeliku aianduse ja mesinduse käsiraamat“ (15 vihku 36 kr.), „Põlluma-

anduslik entsüklopeedia“ (hind 23 kr), O. Kesk — „Toit on tervis“ (7 vihku 11 kr.), „Tervise käsiraamat“ (hind ettetellimisel 28 kr.), „Maailma maad ja rahvad“ (18 vihku 27 kr.), „Eesti rahva ajalugu“ — „Looduse kirj.“ (15 vihku 33 kr), Ed. Laaman „Eesti iseseisvuse sünd“ (15 kr.), V. Vaga „Üldine kunstiajalugu“ (hind brošeeritult 34 kr.)

Põhiraamatuid hinna poolest kättesaadavamad oleksid: „Põllumehe käsiraamat“ (II osa — Eritaimkasvatust, III osa — Aiatööõpetust, IV ja V osa — Loomakasvatust), B. Voogas — „Esmabi ja tervishoid“, A. Reiman — „Ema käsiraamat“, L. Kalling-Kant — „Lapse areng ja kasvatust“, H. Kurrik — „Eesti rahvarõivad“, „Eesti ajalugu“ — Eesti Kirjanduse Seltsi kirj. ja maakondi kirjeldav koguteos „Eesti“, millest senini ilmunud „Tartumaa“, „Võrumaa“, „Setumaa“, „Pärnumaa“, „Valgamaa“ ja „Saaremaa“. Igas raamatukogus peaks olema vähemalt oma maakonda kirjeldav teos. Arvesse võiks tulla veel „Väike Entsüklopeedia“ või „Eesti Rahvaleksikon“.

Siin on loetletud mõningaid teoseid, mis oleksid ette nähtud põhivarana igas raamatukogus. Et aga enesearendavaks tööks luua kõiki eeldusi, siis muidugi tuleb lisaks neile muretseda muidki populaarteaduslikke teoseid, milliste valik leidub Haridusministeeriumi poolt koostatud „Avalikkudele raamatukogudele ja koolide õpilasaramatukogudele soovitatud raamatute nimestikes“. Ilmub neid iga aasta 100 teose ümber, millest osa kahjuks brošüürid.

Et lugejad selle peale võiksid üldse tulla, et neile huvi võiks pakkuda ka mõni teaduslikku laadi teos, selleks peab teost tutvustama lugejaile. Muidugi seda tutvustamist ja propagandat tasub teha ainult siis, kui teos on ka tõesti huvitavalt kirjutatud ja käsitletud teema laialdastele hulkadele vastuvõetav. Raamatukogudes tuleb teos panna nähtavale kohale, kasutades selleks vitriini või avalikke riuleid. Teha väljalõikeid ajalehtedest, kus on soovitatud ja retsenseeritud teost, ning neid avalikult välja panna. Igal juhul tuleks uutest populaarteaduslikest teostest koostada nimestikke väljapanemiseks ja koguni ka lugejaile jagamiseks. Maal võiks nimestike väljapanekuks kasutada ka avalikke tahvleid rahvamajades ja kooskäämiskohades. Tuleb muidugi juurde lisada, kust valla või seltsi raamatukogust teoseid võib saada ja millal raamatukogu on avatud. Samuti tuleb jälgida raadio kaudu antud informatsiooni uudisteoste kohta ja arvustusi vastaist ajakirjadest.

Viimastel aastatel on hää reklaami tõttu saanud üldtuntuks ja paljuloetud teosteks teadusliku kirjanduse alal: A. Carrel — „Tundmatu inimene“, J. Gunther — „Nüüdse Euroopa juhid“, D. Carnegie — „Kuidas võita sõpru ja mõjustada inimesi“ ja T. E. Lawrence „Seitse tarkuse sammas“.

Kui maaraamatukogudel oleksid oma ise-

seisvad ruumid, siis oleks äärmiselt tähts sisse seada ka kohal-lugemine. Üheks huvitavaks töötamisviisiks oleks teataval ajal lugemistuba kasutada lugejate ühisteks ettelugemisteks ajakirjadest. Ajakirjade kaudu saaks meelitada paljusid lugejaid teatavate teemade ümbertöötamisele. Harilik kord on ju nii, et ajakirju saab laenutada alles siis, kui pool või terve aastakäik on kokku köidetud. Ajakirjade asetamine lugemistuppa ja ühised huviohtud võimaldaksid aga kontaktipidamist juba ajakirjade värksete numbritega. Ka entsüklopeedia, kui see raamatukogul olemas, mõned sõnastikud, näit. võõrsõnade leksikon ja teised üldtähtsusega käsiraamatud võiksid olla asetatud lugemistuppa ja nii saakski aluse panna nii tähtsale tegurile enesearendamise ja iseõppimise alal, nagu on seda käsikogu. Ja kui oleks võimalik muretseda mõnda kunsti-raamatut või mappi, siis ka selle asukoht oleks lugemistoas. Muidugi hiljem muretsetakse aastate jooksul juurde maadeteaduslikke ja ajaloolisi üldteoseid. Ka „Seaduste Kogu“ või „Riigi Teataja“ osutuks nii mõnelegi kohalikule elanikule tarvilikuks käsiraamatuks ja nii paisub lugemismaterjal lugemistoas. Ja kui seal on harjutud juba käima teatavil päevil, siis ei kujuletagi ette enam ümbrust teisiti. Just käsikogude kaudu saab edukalt virgutada teadusliku kirjanduse lugemist.

Üheks elujõulisemaks algatajaks külaklubide ja lugemistubade ellukutsujaks ja kasutajaks praeguste korralduste juures on noorsoo organisatsioonid. Nendega peavad raamatukogud otsima lähedasemat sidet¹⁾. Kõige paremat elementi, kelle kaudu saaks aktiivseerida populaarteadusliku kirjanduse kasutamist. Maal on lugejaid niikui vähem ja siin ei ole põhjust asutada iseseisvaid noorteraamatukogusid. Siin tuleks korraldada nii, et avalikkude raamatukogude juures luuakse võimalus noortel käia ja raamatuid laenutada eriaegadel.

Igaüks mõistab, kui suured ülesanded seisavad neil ees. Populaarteadusliku kirjanduse levitamiseks on ühisel jõul tarvis eriti raamatukogude tegevust tõsta sellele kõrgusele, nagu seda nõuab meie ajastu.

Lõpuks vaatleksime veel mõningaid metoodilisi võtteid, milliseid kasulik teada raamatukogude juhatajatel, pedagoogidel, õpiringide juhatajatel ja noorsoo-organite juhtkonnal. Ihuvi mõne elunähtuse ja sündmuse vastu võib äratada ka ilukirjandusliku teose kaudu. Näit. on väga huvitavaks teoseks selles suhtes Taani kirjaniku H. Pontoppidan'i „Surnute riik“ kus antakse huvitav pilt taani ühiskondlikest ja vaimseist oludest 1880-ndaist aastast kuni maailmasõjani. Seda lugedes tõuseb huvi lähemalt tundma õppida kogu Taani olustikku ja korraldusi. Sääraseid näiteid võiks tuua paljude teoste kohta. Nii võime lugejaid ajalooliste romaanide kaudu juhtida meie ajalooliste teoste ja memuaaride lugemisele.

¹⁾ ÜENÜ keskjuhatause käesoleva aasta töökavas on osakondadele eriti soovitatud lugemislauade ellukutsumist.

Et mõista teatrites lavastatud tükke, kus sageli esineb psühholoogilisi keerdküsimusi, mis jäävad vaatajale tumedaks, tuleks neid selgitada vastavate teoste kaudu. Siin oleks hea juhust tutvustada mõnda kergemat psühholoogilisi küsimusi käsitlevat raamatut.

Et aga ühe teose lugemisel või tüki vaatlusel mõte edasi areneks ja huvi püsima jääks, selleks peab olema isik läbi teinud tubli enesearendamise kooli ja omama tahet lugemiseks üldse.

Kutsearendamise seisukohast tuleb eriti tarvilikuks pidada tehniliste teoste ja muu rakendusteadusliku kirjanduse tutvustamist. Neid teoseid ei saa võtta tavalise lugemispalana. Siin peab esinema elukutsest tingitud huvi asja vastu. On tarvis töötada mõne küsimuse kallal, otsida andmeid mõne uuenduse või täienduse läbiviimiseks, siis tõuseb ka tarvidus vastava kirjanduse järgi. Elektri- ja radioasjandus, autotehnika, masinaehitus, need on tänapäeval palju viljeldatud alad. Viimasel ajal on nende alade kohta ilmunud päris häid käsiraamatuid, näit. A. K a l m u s - V. I s s a k o — „Raadiotehnika õpperaamat“, A. K a l m u s — „Elektrotehnika õpperaamat“, A. T a l v i s t e — „Automootorid“ jne.

Samasugune lugu on põllumajandusliku kirjandusega. Kui lugemislaua või raamatukogusse on tulnud mõni uus teos või värske ajakiri põllumajanduse alalt, siis kahtlemata ei tule keegi selle peale, et seda hakata kataloogist otsima, kui tal ei ole eelhuvi selle aine vastu. Raamatud tulevad panna välja vabalt valikuks ja ajakirjadest tulevad esile tõsta mõned huvitavamad artiklid, siis on loota nende suuremat levikut.

Üks raamatukoguhoidja maalt jutustab: „Ma ei lase ära ühtki põllumeest, ilma et ma ei oleks soovitanud talle mõnda põllumajanduslikku teost, mille kohta arvan, et see võiks pakkuda huvi tema tegevuses. Resultaat on see, et kui varem ei laenutatud ühtki põllumajanduslikku teost, siis nüüd, teatava tutvustamise tagajärjel, võetakse neid juba mitme lugeja poolt.“

Huvitavaid muljeid jagab seejuures üks lugejaist: „Läksin ühel talvisel õhtupoolikul koolimajas, kus asub kohalik raamatukogu. Küsisin raamatukoguhoidjalt omale mõnda aja-viite-lugemist. Tema oli aga nobe minuga jutlema ja küsis, kas ma teiseks raamatuks ei tahaks kaasa võtta mõnda „Põllumajanduse“ aastakäiku. Mõtlesin, olen ise eluaeg põllutööd teinud, mis see minule vanale põllumehele ikka uut annab, ei hakka mina seda vedama. Raamatukoguhoidja näitab ikka ühte ja teist kirjutust, et neid võiks küll lugeda, kas või selles mõttes, et näha, mis teised arvavad sellest asjast. Ja vaata, ma võtsingi raamatu kaasa. Nüüd ma ikka mõtlen sellele esimesele „võrgutamisele“ ja agarale raamatukoguhoidjale, sest neist uematest põllumajanduse ajakirjadest on mul palju lugeda.“

Viimasel ajal on palju propagandat tehtud kodukultuuri ja aianduse arendamisele ning see pole jätnud ka oma mõju avaldamata lugemismaterjali valikus. See ala leiab kül-

lalt elavat kasutamist!). Siin on tegelik näide sellest, et propagandal on siiski suur mõju.

Tervishoiu küsimused, eriti ema ja lapse tervishoidlik ala, vajavad aga veel suuresti selgitamist ja vastavate teoste tutvustamist. Seega pole sugugi üleaarne ka praegune propaganda, mis tehakse imiku ja väikelapse hoidmise ning kasvatus küsimuste valgustamiseks. Aja nõudel levib ka gaasi- ja õhukaitse kirjandus.

Loodusteaduslikke raamatuid loetakse meil üldiselt vähe. Loodusteadus on aga tähtsamat alasiid, mis on aluseks tehniliste ja põllumajanduslike teadmiste täiendamisel. Huvitavaid raamatuid sellel alal on ilmunud aga võrdlemisi vähe, enamikult kannavad nad õperaamatu laadi ja mõjuvad igavalt.

Huvi looduse vastu on seotud sageli kaugusega. Seetõttu köidavad just kauged maad oma erisuguste tingimustega, näit. põhjanabamaid, kõrbed, troopika jne. Siit selgub ka, et päris tavaliste lugejate hulgas võib tõusta huvi astronoomia vastu. Eriline võlu seisab selles ilmas, mis pakub kuu, planeetide elu jne. Küllalt loetavaks teoseks on saanud A. Kipper — „Maailmaruum ja tähed“ (Elav teadus).

Väga palju elevust võiksid tekitada ka bioloogilised küsimused, kui neid osatakse huvitavalt käsitada. Läänud aastal oleks olnud põhjust peatuda evolutsiooni küsimuste juures, kuna 1939. a. (24. nov.) sai täis 80 aastat, mil ilmus Darwin'i põhjapanev teos liikide tekkimisest, mis sai teerajajaks uuele suunale loodusteaduses. Selleks võiks kasutada teost H. Heilborn — „Darwini elu ja õpetus“ (Suurmeeste Elulood).

Kui meil oleks valikuks sarnaseid teoseid, kus elavalt kirjeldatakse, missuguste kogemuste ja nähtuste põhjal on leiutajad jõudnud teatavate teaduslike tulemusteni, siis kahtlemata ärataksid need huvi üksikute küsimuste vastu loodusteaduse valdkonnas. On ju tõsi, et „Suurmeeste elulugude“ sarjas on ilmunud teadlaste elulood, kus on kirjeldatud ka nende elutööd, kuid nende teoste käsitluslaad läheneb rohkem teaduslikule uurimusele kui vabale jutustamisele ja seetõttu leiavad nad nii vähest levikut avalikes raamatukogudes. Üldi-

1) ÜENO kodukaunistamise ja kodukorras-
tamise õpiringidest kuuldu näit. korduvaid
märkusi „Põllumehe käsiraamatu“ puudumise
kohta meie raamatukogudes. Toim.

selt on „Suurmeeste elulugude“ sari vastuvõetav ainult arenenud ja teadlikule lugejale, rahvaraamatuiks pole nad küll saanud.

Ala, mis võib huvitada igasuguste kutsete alal tegutsevaid ja mitmesuguse arenemistasega isikuid ja mis eriti peaks käsitamist leidma õpiringides on kodumaa tundmine. Tutvuda selle tööalade, loodusvarade ja sotsiaalsete tingimustega ning ajaloolise arenguga. Meil on ilmunud selle kohta eeskujulik teos: „Eesti 20 aastat iseseisvust sõnas ja pildis“. Juba ülesvõtete poolest pakub see teos nii palju huvitavat, et selle nägemist peaks võimaldatama igale kodanikule. Vähe-malt ei tohiks olla raamatukogu, kust see puudub. Sellel alal leidub teisigi kergesti loetavaid ja huvitavaid teoseid.

Väga lähedased ilukirjandusele oma käsitluslaadi poolest on mälestused ja reisikirjeldused. Seda laadi kirjandust levib praegu avalikes raamatukogudes kõige suuremal arvul. Õnneks on neilt aladelt ka palju pakuda. Kirjastused on viimasel ajal erilist tähelepanu pööranud nende väljaandmisele. „Noor-Eesti“ kirjastuse „Memuaar- ja sõjakirjanduse“ sari ning „Looduse“ kirjastuse sari „Mehed, maad ja mered“ on nende hulgas kõige populaarsemad ja loetavamad. Need leiavad kasutamist ka algaja ja keskmise arenemistasega lugejate poolt. On liik lugejaid, keda eriti huvitab maade avastamine, meresõidud jne. Eriti võluvaks alaks on ta noorsoole. „Looduse“ sari „Marseljeesist internatsionaalini“ nõuab rohkem teadlikku lugejaskonda.

Üldiselt pole meil siis vast põhjust nuri-semiseks, nagu puuduks meil populaar-teaduslik lektüür ja nagu seisaksime taga paljudest teistest rahvastest. Leidub lektüüri, leidub huvi, vaja vaid hääd korraldust. Ideaalini on siiski veel palju maad. On ärkamas tahe töötada teadmiste omandamise suunas.

Teadmised annavad jõudu orienteeruda praktilises elus, selgust olukordades, kindlust töös ja usku kordaminekusse meie tegevuses. Teame, kui palju on pidanud lugema need, kes on saavutanud maailmas kõrge tunnustuse. Teame, kui palju tuleb õppida neil, kes tahavad saada mõnel alal spetsialistiks. Oma mõistusega ei tule aga toime ka mitte tavaline, igapäevase-töö tegija. Hüüdlauseks peab saama: üldarendavad ja rakenduslikud raamatud leidku luge-mist ja kasutamist laiate hulka de poolt!

LAVATEOSTEID

VÄIKELAVADELE JA NOORSOOLE

Lavakunsti arendamisel on ÜENU-s tehtud tublit tööd, mille tulemusena ÜENU on käesoleval ajal üheks suuremaks lavakunsti harastavaks organisatsiooniks.

Kogemused näitavad, et edu saavutamise üheks oluliseks eelduseks on lavastamiseks sobiva ning jõukohase näidendi leidmine. Kuid sobiva lavateose valikul on väikelavade tegelastel tulnud ületada tunduvaid takistusi, kuna meil puuduvad ilmunud lavateostest tarvilikud ülevaated.

„Eesti Noorus“ tahab siin oma lugejaskonnale vastu tulla ning lünga täitmiseks hakata

pidevalt avaldama sellekohaseid ülevaateid ilmunud lavateostest, esitades neis tegelaskonna iseloomustuse, lühikese sisukokkuvõtte, lavaseadeldise kirjelduse ja teiste tarvilike vahendite loetelu.

Avaldatavad ülevaated ei asenda kirjutajate ning laenutajate poolt koostatud mängujuhiseid. Nende ülesandeks jääb ikkagi ainult pakkuda võimalikult kõikkülgne ülevaade lavateostest ning kergendada seega väikelavade tegelastel sobiva ning soovitud teose leidmist.

Toimetus.

Metsanurk, Mait. IMELIK VÖÖRAS. Näidend ühes vaatuses. Autorikaitse Ühing, Tallinn, 1939, 16 lk.

Tegelased: Õpetaja — keskmistes aastates, tõsine, usklik; tema proua — õpetajast noorem; vööras — umbes 30 a., natuke kulunud, kuid siiski korralikult riides; kriminaalpolitseinik.

Sisu: Õpetajat külastab keegi mees, kes tänab teda kirikus peetud mõjuka jutluse eest ja pihib oma ebapuhas minevikku ning pöördumist uuele õiglasemale elule. Õpetaja on liigutatud sellest imelikust pöördumisest ning tahtes vöörale omalt poolt head teha, kingib talle Uue testamendi. Sel ajal aga kui õpetaja testamendi eksemplari otsib, lööb vööras mees tema kirjutuslaualt üle kuldristi, kuld taskukella ja laulaekast raha.

Pisut hiljem ilmub sama vööras tagasi ning nähtavasti on valmis varastatud asju tagasi andma. Selles toimingus segab teda kohalejõudev kriminaalpolitsei, kes vööras tunneb ära silmapaistva vargapoisi. Vööral mehel õnnestub siiski põgeneda ning õpetaja jääb lõpuks siiski ilma oma kellast ja rahast.

Lavaseadeldis: Kirikuõpetaja kabinetti, tagaseinas uks ooteruumi, vasemal uks siseruumidesse. Vasemal ees kirjutuslaud ja mõned toolid. Seintel pühakirjale vastavad pildid.

Rekvisiidid: pakk rahakujutusi, taskukell, õpetaja kaelarist, testament või seda meenutav muu raamat, revolver.

„Imelikus vööras“ esitatakse õpetaja siirast usku ning veendumust inimeste headusse, õpetajaproua praktilist mõtlemisviisi ja vööra mehe hingeelu mõistatamist. Näidend on kirjutatud huvitavalt ja vaatajaskonda mõtlemapanevalt.

Arvestades väikese tegelaskonnaga, on „Imelik vööras“ mängitav ka seal, kus puudub suuremal hulgal häid lavajõude. Oma lühiduse

tõttu sobib käesolev lavateos segaeeskavaga peoõhtu kavasse.

Haridusministeeriumi poolt on „Imelik vööras“ soovitatud väikelavadele I järjekorras. M. M.

Jakobson, August. VIIRASTUSED. Draama neljas vaatuses, kuues pildis. Autorikaitse Ühingu kirjastus, Tallinnas, 1939. 136 lk.

Tegelaskond: Dr. Hans Lepik — suurt kasvu mees, mustade, väga siledaks kammitud juustega ja märgatavalt ettepoole hoiduva kehaga. Kui teda kõnetatakse, näib ta kuulavat mingi keskendatud tähelepanuga, sõbralik naeratus suunurkadel. Ta on tüse, kuid mitte paks. Kannab tumedaid rõivaid, mis teevad ta kuidagi asjalikult auväärseks. Pr. Edith Lepik — pikakasvuline tõsise näoga väga tõmmu naine, ta pilk on kuidagi mõtlik, nagu endasse süvenenud. Maia, nende tütar, — umbes 13 aastane. Oma vanuse kohta pisut liiga arenenud tüdruk; kannab vormirõivaid; elavate liigutustega, milles avaldub rohkesti ülekeevat energiat. Kol. ltn. Vaino — sihvakat kasvu pikk mees, kõrvade juurest halliksminevate juustega ja kõhna, sügavajoonelise näoga. Mõjub pisut kuivalt ja pisut pealiskaudselt. Dr. Villak — keskmist kasvu hall vanamees, laiade vurrudega ja hoolikalt põetud lõuahabemega. Kannab heledat õlgkübarat ja vanamoelist musta suvemantlit. Advokaat Kaarna — kõhn ja väga vilkate, nagu hirmutundest häiritud liigutustega. Noor naine, patsient ja Liine, Lepikute teenija.

Sisu:

Näidend, mille mänguaeg on olevik (1935) ja mis lavastub ühes mereäärses väikelinnas, käsitleb abielukolmnurka ja sellega seosesolevaid probleeme.

Dr. Lepik on oma väikeses perekonnaringis

toimuvast pulma-aastapäeva pühitsemisest kutsunud osa võtma oma sõjakaaslase ning sõbra kol.-ltn. Vaino. Selgub aga, et kol.-ltn. Vaino on pr. Lepiku noorusarmastus ning prouas lõövad tema vastu lõkkele vahepeal soikunud tundmused. Kuigi kol.-ltn. Vaino on omalt poolt võrdlemisi tagasihoidlik, areneb sündmustik selleni, et proua Lepik plaanitseb pihtimist mehele ning lahkumist oma mehest ja lastest.

Dr. Lepik aga, kes psüühilist ravi harrastava arstina tunneb inimeste hingeelu põhjalikumalt ja kelle eest pole varjatuks jäänud oma abikaasa vahekord kol.-ltn. Vainoga, segab end parajal silmapilgul sündmuste käiku ning maalides oma abikaasale silmade ette purunenud abieludest põlvnevate laste kurva saatuse, hävitab ta oma abielu kolmnurga ja võidab abikaasa tagasi perekonnale.

„Viirastustes“ on reljeefselt esile tõstetud see osa, mida mängivad lapsepõlvest jäänud kogemused ning mälestused viimase hilisema elu kujunemisel. Laval esinevad dr. Lepiku patsiendid on oma lapsepõlve halbade elamuste kahetsusväärsed ohvrid. Tahe hoida omi lapsi samasugusest kurvast saatusest sunnibki dr. Lepikut petetud abielumehena mitte haarama relva ja tapma, vaid andestama ja säilitama oma laste normaalseks arenemiseks vajaliku ema ning perekonnaelu ter-vikluse.

Lavaseadeldised:

I vaatus 1. pilt ja IV vaatus: Dr. Lepiku elutuba — suur, jõukalt sisustatud ruum, millest viivad laiali neli ust: eeskotta, kabinetti, köögi poole ja proua Lepiku ning laste tubadesse. Tagaseinas asuva akna kaudu paistab tükike madalaks püगतud pöösashekki, mille tagant algab kõnnitee.

I vaatus 2. pilt: Lepikute söögituba — suur maitsekalt sisustatud ruum, kahe aknaga ja aeda viiva uksega tagaseinas. Pahemalt viib üks saali, paremalt kööki. Mööbel: tume, väga massiivne, vanamoeline.

II vaatus 1. pilt: Proua Lepiku tuba — avar valge ruum, sisustatud jõukalt, kuid siiski mitte edevalt. Heledavärviline mööbel. Tagaseinas kaks suurt akent ja rõdule viiv klaasuks. Üks aken parempoolses seinas. Pahemalt viib üks saali. Paistab tükike aiast: tumerohelised puud ja sirge lai tee, mis läheb rõdu juurest kuhugi taamale.

II vaatus 2. pilt: Kol.-ltn. Vaino töötuba: väike juhuslikult sisustatud ruum kahe aknaga tagaseinas ja pahemale viiva uksega, mida varjavad rasked pruunid eesriided. Moodne kirjutuslaud, kaks kõrget raamatu-riiulit, lai madal diivan, seinte veeres paar nahaga polsterdatud taburetti. Alt tänavalt kostab pühapäevahommikuse linna juhuslikku müra.

III vaatus: Dr. Lepiku kabinet — peaaegu kandiline tuba suure kirjutuslauaga ja musta nahk-kušetiga. Läbi hõredate kardinate tungib sisse eredat päikesevalgust, mille laigud liiguvad vaikselt edasi-tagasi.

Rekvisiidid, peale lavaseadeldistes loetletute: portfelli, taskukell, ajaleht, ajakiri, uksekell, kandmik, veinipudelid ja -klaasid, klaver (dr. ja proua mängivad temal), postament, lilled, potililled kimp punaseid roose, telefon, peegel, äratuskell, raadioaparaat, veekarahvin, sigaretid ja sigaretikarp, arsti kittel, jalutuskepp, jalaga saalilamp, vihmakuub ja viltkübar.

Nagu nähtub lavaseadeldiste kirjeldustest ja rekvisiitide loetelust, esitab kõnesolev näidend lavatehniliselt küllalt suuri nõudmisi. Kuigi leidlik lavastaja oskab paljud raskused ületada, jääb neid raskusi siiski veel küllalt tarviliku miljöo loomisel. Ka näitlejaskonnale esitatud nõudmised pole väikesed. Kõige sellega arvestades võiksid „Viirastuste“ lavale toomisega katsetada ainult avaramaid lavastamisvõimalusi ning tugevamaid näite-truppe omavad väikelavad.

Sisult kuulub A. Jakobsoni „Viirastused“ meie näitekirjanduse paremiku hulka. Haridusministeeriumi poolt on ta väikelavadele soovitatud I järjekorras ja noorsoole I järjekorras 5. liigis.

M. M.

Haridusministeeriumi soodustus noorsooorganisatsioonidele

Soodustusena noorsooorganisatsioonidele on Haridusministeeriumi Noorsoo ja Vabahariduse Osakonna poolt noorsoole ja väikelavadele soovitatud näidendite autorihonoraari tasumise asjus pandud maksma (Haridusministeeriumi Teataja nr. 16 lhk. 169 — 1939. a.) järgmine kord:

1. Haridusministeeriumi poolt noorsoole ja väikelavadele I järjekorras soovitatud lavateoste ettekandmise eest neil väikelavadel, kes ei saa regulaarset toetust riigilt ega Eesti Kultuurkapitalist, teostab HM Noorsoo ja Vabahariduse osakond Autorikaitse Ühingu kaudu autorihonoraride osalist tasumist järgmiste normide järgi:

1—2 vaatuselise näidendi eest 3 krooni laulumängu eest 4 krooni 3 ja enamvaatuselise näidendi eest 5 krooni ja laulu mängude eest 6 krooni.

Lavateosed, kus pole antud vaatuste arvu, loetakse 3 vaatuselisteks, kui nende lehekülgede arv pole vähem kui 50.

2. Seda autorihonorari tasumist teostatakse ainult Haridusministeeriumi eelarvega selleks määratud krediidi piirides.

3. Autorihonorari tasumist teostatakse organisatsioonidele, kes oma põhikirjades ettenähtud sihtide ja ülesannete kohaselt tegutsevad noorsoo kasvatusel ning isetegevusel ja vabaharidusel aladel ja kelle tegevuse edendamine ning kooskõlastamine kuulub HM Noorsoo ja Vabahariduse osakonnale.

4. Noorsoo ja Vabahariduse osakonna poolt tasutatav autorihonorari osa maksetakse välja ettekannete korraldajate poolt esitatud ettekandeteostuste põhjal autoreile, Autorikaitse Ühingu kaudu.

Ettekannete korraldajad, kes vastaval juhul on õigustatud osa saama selle honorari tasumisest, esitavad Autorikaitse Ühingu (Tallinn, Pärnu mnt. 28) pärast ettekande korraldamist sellekohase ettekande tõestuse, mis sisaldab järgmisi andmeid:

- ettekande korraldaja nimetus, asukoht ja postiaadress;
- ettekandut lavateose autor, nimetus ehk tiitel;
- kas ettekande korraldaja tegutseb oma põhikirjas ettenähtud sihtide ja ülesannete kohaselt noorsoo kasvatuse ja isetegevuse või vabahariduse aladel;
- kas ja millist rahvamaja peab ettekande korraldaja ülal.
- kas ettekande korraldati E. V. aastapäeva, Võidupüha või Emadepäeva tähistamiseks;
- ettekandmise aeg;
- ettekandmise koht;
- ettekande eest vastutaja isiku nimi ja asukoht.

Ettekandetõestus varustatakse organisatsiooni või asutise juhatuse vähemalt kahe liikme allkirjade ja pitsatiga, kui see olemas on. Soovitame kõigile noorsoo-organisatsioonidele ja lavastajatele nimetatud soodustust kasutada.

Haridusministeeriumi poolt noorsoole ja väikelavadele I järjekorras soovitatud lavateosed avaldatakse Haridusministeeriumi Teatajas, milline saadetakse kõikidele koolidele, avalikele raamatukogudele ja vallaomavalitistele.

Arvustus

Bernard Kangro: Reheahi

Eesti Kirjanikkude Liidu Kirjastus, 1939. a.

„Sest pääle tuksleb minus karmi jõudu / ja raskeid sõnu pakitseb mu suus. / Mis sest, et tunnengi ta kaisus õudu / see on nii ääretu ja igiuus“ — nii ütleb Kangro luuletuse „Pimedusele“ lõppstroofis. Me usume, et tal on põhjust kirjeldada oma uut luulemaailma selliste paatoslike epiteetidega. Uut ja värsket leidub „Reheahjus“ küllaltki, alates rahvaluulest pärinevast, aga ilmselt isikupärast pitserit kandvast motiivistikust ja lõpetades romantiliselt julgete kujundusprintsipidega, uut ja värsket mitte ainult võrdluses Kangro enda varasemate kogudega, kus romantilised jooned olid ainult kahvatuks dekoratsiooniks taltsalt objektiivsele põhilaadile, vaid ka uuemas eesti luules üldse, mis sammub ju oma enamikus tagasihoidlikult konservatiivse ratsionalismi rada.

Siit peamegi lähtuma, kui tahame määratella positiivset elementi „Reheahju“ hoiakus: selles on elav veendumus, et rahvaluulet ei tule sugugi käsitada mingi muuseumliku vöökirja-šabloonina, vaid see pakub üllatavalt paindlikku toorainet individuaalseks vorminguks, on julge tahe sukeldumiseks luule irratsionaalsete põhiväärtuste poole, tervitatavalt uus element eesti tänapäeva luuleotsinguis.

Esimeses osas on Kangro saavutused enam-vähem kooskõlas püüetega: sirnakem ainult üllatavat distantsi animistlikke kujutelmi käsitlevate laulude vahel „Reheahjus“ ja kasvõi H. Visnapuu „Põhjavaalguuses“. Teises osas ülesanne, mille on võtnud endale poeet, on liig suur ja ulatuslik selleks, et saaksime teda lugeda reservatsioonitult täidetuks.

Kangro „Reheahju“ irratsionaalsus pole too jagamatult terviklik, mida võime küll isoleerida ja kirjeldada, aga ei kunagi lahata, vaid on kompleks selgelt eriteldavaist osaelemendest. Tollele spontaanselt isikupärasele irratsionaalsusele lisandub rahvalik mütoologia, küll romantiliselt tunderõhutet, ent lõpliku isikupärase väärtuseta kujul ja lõppeks veel traditsiooniliselt romantiline müstisism ja emotsionalism.

Hää on, kui Kangro suudab püsida kõrvalekalduvatult esimeses laadis, kus ta annab kahtlematult oma parima, et nimetada ainult „Nõmme“, „Akent“, „Konni“. Vahel pitab ta meid mõne üksiku rea, üksiku pildiva, mis paneb unustama terviku lahjuse, paeludes jõuliselt tähelepanu: „... üks suur ja pime sõdur, kes kord täies / öövarustus marssis, piinas mind“ („Pimedusele“) või „... Kuni tõusen, seni / vankri taga jookseb peni — / suur ning särav nagu täht.“

Halb on aga, kui teised, perifeersema laadiga elemendid ülevõimu haaravad. Aluseks, argumendiks on neile teatav liik romantikat, mis on Kangro juures eriti ilmekalt välja arenend ja vajab meilt lähemat definitsiooni. See on romantika, mis püüab saavutada irratsionaalset mõju väga ratsionaalsete vahendite: tunderõhu ja meeleolumaalinguga. Tõeline irratsionaalsus just püüab vabaneda tunderõhulisest aktsendist ja meeleolutsevast koloriidist, et kujud ja sümbolid võiksid hakata kõnelema iseenese eest, vajamata mingeid romantilisi epiteete, mis on lõppeks ikkagi enamvähem intellektuaalseiks kujundusvahendeiks (vrdl. Poe „Kaaren“, resp. Poe enda hüpotees tema loomise kohta).

Sedalaadi romantik on väga sageli Bernard Kangro, kui ta laulab näiteks „Muistses rannas“: „Hiiglasõnjalal kõikus / jälki värvi lind, / madu volksas ... Rāme võikus / haaras äkki mind“ — üldsõnaliselt meeleolutsevad epiteedid nagu „jälk“, „rāme“, „võigas“ muudavad siin värvi tehtuks ja eba-siiraks, röövivad talt elamuslikult vahenditu konkreetse (kui palju võidaks ta juba „jälgi“ asendamisel mõne konkreetse värvi-epiteediga!) Ning sellist päälispinnalist õudusromantikast kohtame „Reheahjus“ väga sageli, peagu igal sammul, kus ta sunnib meid teda teravalt eraldama tõeliselt inspiratiivsel tekkinust.

Leidub luuletusi, kus sellise vohava liigliha tagant vaevalt veel mingit spontaanset algupära paistab näiteks „Pärast surma“ ja „Teisik“. „Pärast surma“ võtab aluseks Saksa romantilise luule tüüpilise kinnismotiivi Heinest kuni Ginzkey'ni ja käsitleb teda viisil, mis vihjab sageli piinlikugi selgusega eeskujudele („Dann reitest mein Kaiser wohl

über mein Grab...“), kellega võrrelduna ta päälegi mingit uut lahendust ei paku. „Teisik“ kubiseb jällegi äraieerdetuseni tuttavaist pildest ja võrdlusist, mida ei aita paremale maksvusele ka hästivalitset vorm. 3. stroofis leiame küll äkki veidi värskema oksümooroni „liiga must on su / rõõmutuju“, mis käändub aga stroofi lõpus vanna lame-dusse „liiga sünge su (luine kuju.“

Sellest johtubki, et „Reheahju“ laulud on meeolult väga ühelaadsed: üheltpoolt „Lepatriinu“ laad, mis on päälegi otseseks jatkuks tema varasemale loodusluulele, drapeerit ainult isikusstava sümbolika rüüga, teiselt poolt ülejäänud tsükli oma, müstilise, salapäratseva ilmega, pidevalt kalduv õuduse ja arhaismitseva hämaruse poole meeolus. Pärnis individuaalselt, ainukordselt läbikujuudet meeololu ei leia me kogu paremaiski laules.

Pole ju lõppeks meeololu ühelaadsus mingi ime, kui meeoluloomiseks kasutatakse pidevalt samu võtteid kuni ültuvate motiivide-nigi: „Nõid“, kes lubab „halliks nõiduda päikese / ja mustaks tõrvata kuu“, on veidi kahtlaselt sugulane „Tumeda maailma“ nõiaga, kes „puhub halli suitsu suust“, nii et „mattub maailm, tuhmub taevas“, „Nõmme“ ainsama puu all sonkivad mustad sead samuti „Akna“ üksiku pihlaka juuri sonkiva kirju seaga, „Musta oru“ „hüüdes / mäest alla tormav rahvas must“ „kimedalt ulgudes“ künkalt alla valguva leegioniga. Näilise spontaansuse taga viirastub maneer.

Kangrol pole ka kõikjal seda vaistulist kindlust, mis keelaks teda paaritamast kokku-

sobimatuid motiive, nagu „Viimses ringis“, kus ta laseb endale rõskes keldris okas-krooni pähe asetada, mis on ju ometi süm-boliks teotusele rahvahulga ees, kõr-gel estraadil, mitte aga kuski pimedas vangikeldris nelja silma all.

Tervikuna ebaõnnestunud on „Tume maailm“, mis algab staatilise neigakirjeldusega, kõrgeneb 2. stroofi paatoslikuks tõusuks, jätab selle aga lahendamata, hakates lihtsalt kordama 1. stroofi meeololu väheilmekais pildes.

Luuletuse tervikluse vastu patustab Kangro sageli veel pärnis äkilise langemisega sugestiivselt elavast konkreetsusest põhjendamatult kõledaimasse abstraktsusse, nagu „Kutseis“, kus lõppstroofi ilmetult moraalitsev pist „oma päevlikust elust päriselt välja“ hävitab kogu kunstilise mõju, mida hoovab eelnevate stroofide värskusest. Ja milleks päälkiri nagu „Nagemus“, mis oma üldsõnalisves sobiks vähemalt 90%-le „Reheahju“ laulest? Parem jätta siis luuletus juba päälkirjastamata.

Siiski on „Reheahi“ kõigest hoolimata hää luuletuskogu. Tema töötused tulevikuks on küllaltki suured selleks, et meil ei tarvitseks hakata otsima nende täitumist juba käesolevast värsipõimikust. Ja tema seniole-teld voorusile peame lisama veel „Lepatriinu“ laulude sageli hurmavalt graatsilise ker-guse ja lapselikkuse, kui neisse ei tülki just ebakohast paatost nagu „Metsavanas“.

Väga hää on Ott Kangilaski kaas. Auto-graaf ja pilt on siin sulatet tervikuks, mis on luuletuskogule parimaks mõeldavaks eh-teks oma joonetõmbe ja koloriidi subtiilsusega.

Tersites

Laulujuhid laulu harjutamas

Ei saa öelda, et maa-laulukooreid juhtkonna töö kergendamiseks, töövõtete selgitamiseks ja oskuste arendamiseks oleks seni palju tehtud.

Ühe niisuguse üritusena ÜENU muusika keskoimkonna algatusel toimus ÜENU koorijuhtide täienduskursus. Sellele esimesele niisugusele üritusele kokkutulnud polnud just palju, kuna tuisu ja omnibuse-liinide kinnijäämise tõttu kaks kolmandikku ülesantuist jäi tulemata. Seda in-nukam ja põhjalikum oli aga kursantide töö. Anname siinkohal edasi mõningad tähtsamad mõtted kursustel ettekantud referaadest.

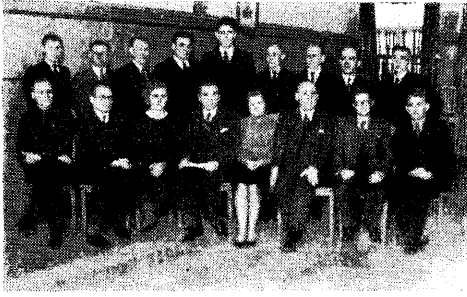
Koorijuhatamise tehnikast kõneldes märkis kursuste juhataja G. Ernesaks:

Koori alustada võib ka pärnis väikse koos-seisuga, isegi 4 isikust jatkuks meeskoori asutamiseks. Ka naiskooril, kui mehi ümbrus-konnas vähe, on küllalt võimalusi ja edu. Naiskoor olgu neljahääleline. Kava suhtes ei tohiks nais- ega meeskooris kooriliikmete võimeid ei ala- ega ülehinnata. Meeskoori asutamine on maaoludes raskem. Mehi sel-leks leidub vaid suuremates keskustes. Eriti on puudus häädest tenoritest ja ka sega-koorides on tenorite laul sageli liiga „pitsi-tatud“. Noorte organisatsioonides leidub teno-reid veel vähem ja ka bassidega pole noorte

koorid eriliselt hiilganud. Tuleb siis teadlik olla repertuaari valikul, et hääled voolaks loomulikus ulatuses. Vägaigi tähtis on häälele jaotamine. Siin tuleb mitmed korrad proovida ja katsetada toonides ja kolmkõlades loomu-liku tugeva häälega. Liiga lühikesel pealis-kaudsel kuulamisel võib muidu häälest saada hoopis teise mulje. Samuti kui häält tuleb kontrollida ka rütmitunnet.

Noodiõpetamisest koorilauljale kõneles Leho Võrk. Lauljate hääle-kultuuri kõrval ei tohi unustada ka lauljate nooditundmise arendamist. Seda arendamist tuleb teostada mitte ainult suurtes esindus-koorides vaid ka nn. rahvakoorides. Ideaaliks on haritud laulja, kes ka muusikas oleks täielikult kirjaoskaja.

Meie kooreid töös on veel liiga palju tuu-pimist. Kasutatakse pealegi tempereeritud pille, mille tõttu laul ei oma küllaldast kõ-lavust. On aga lauljad noodioskajad, saab seda rutem tulla harmoonilisele kõlapuhtu-sele. Nooditundmine ja noodilugemine on vilu-muse asi, tehnika. Noodist laulmine on aga harjutuste vili. Laulmine ja kuulmine on la-hutamatu seoses. Kuulmine ei arene kui meie ei arenda häälepea. Noodi tundmist saab arendada diktaadi ja noodist laulmise abil. Diktaati ei saa kasutada suurtes rüh-mades. Neid tuleb teha rütmilisi ja meloodi-lisi. Noodiõpetamist tehtagu enne harjutusi.

Kursusest osavõitjad

Kursuste tuuma moodustas tegelik kooritöö. Selleks kujundati kursantidest segakoor, kuhu naishäältena oli hangitud tosinavõrra paremaid lauljaid ÜENÜTO laulukoorist. Võeti läbi kõik ÜENÜ 20. aastapäeva pidustuste 7 koorilaulu, kusjuures koorijuhid kordamööda omal nahal said tunda nii tavalise kooriliikme kui ka koorijuhataja töötehnikat, mille juures iga koorijuhi „head“ ja „vead“ kõva analüüsi alla võeti.

Üldiselt ütlesid kõik koorijuhid neilt kahepäevaseilt kursusilt õppinud ja saanud palju kogemusi, uusi mõtteid ja juhiseid kooritöö jätkamiseks maaoludes. Erandita lubati kui vähegi võimalik olla ka järgnevatel täienduskursustel.

Kuna ÜENÜ ümber koondunud umbes 100 koori ligikaudu 2500 lauljaga, siis peeti järgmiste kursuste korraldamist juba lähemal ajal tarvilikuks. Kursused oleks kasuks ka nendele, kes kõhtadel kavatsevad uusi laulukoore organiseerida, sest teatavasti pole meie laulukooride võrk veel mitte väga tihe.

Koorijuhtide alaliste muusikakõrvalõpetuste viljelemiseks kui ka tihedama kontakti loomiseks omavahel otsustati kutsuda ellu ÜENÜ koorijuhtide kogu, mille ettevalmistajaks valiti vastav toimikond. A. M.

Järva III talipäev

ÜENÜ Järva III talipäev 11. veebruaril toimus seekord Tamsalus. Traditsiooni kohaselt on see ikka olnud rahvarikas. Nüüdki oli avamomendiks paukuvast pakasest hoolimata — kraadiklaas näitas väljas — 38° — avarasse rahvamajja kogunenud ümberkaudsetest ÜENÜ osakondadest umbes 200 noorsoolast.

Talipäevad algasid jumalateenistusega Ambla õpetajalt. Järgnes kõne kol. J. Vellerinnalt.*)

Riigivolikogu liige dr. agr. J. Miljan kõneles teemal „Eesti iseseisev põllumees.“ „Oleme põllupidaja talupoja-rahvas. Euroopas ei leidu põllumeest, kes oleks talunud selliseid raskusi, kui eestlane viimase 800 aasta jooksul. Pole vist kuski maailmas olnud sellist külade lõhkumist ja talude ümberaseta-

mist, kui seda on teinud võõrad, kes sajan-dite eest asusid meie rahvuskodusse. Meil on teostatud meeleheitlikku kodukoldest lahtikan-gutamist ja alles 1863 aastast alates võisime hakata ostma oma pärismaid. Oleme siiski kõik raskused ja võistlused välja kannatanud ja iseseisvuse ajal 56000 uut talu loonud. Tulevikuski tuleb arvestada raskustega, kuid sellega on eesti põllumees harjunud, kes sa-jandite kestel ikka on olnud eesti omaelu tugevamaks kandejõuks ning eesti kultuurile näoilme andjaks. Raskuste võitmine ja meie omapära arendamine on noorpõlve missioon.“

Raskusist pärast kooliealiste noorte organi-seerimisel kõneles Seliküla algkooli juhataja noorsoolane R. Talvik. „Halvavaks nähteks on samasihiliste orgide asutamine samasse ringkonda. See halvab tööd ning killustab aineliselt ja ideeliselt.

Meie ei organiseeri noori organisatsiooni pä-rast, vaid riiklikes huvides. Raskusi on ka juhtidega. ÜENÜ on kursuste kaudu küll endale hankinud alade juhte, kuid koolikohus-tusele järgnevate noorte organiseerimiseks pole meil küllaldaselt tugeva moraaliga ja pedagoogilise vilumusega üldjuhte. Selleks ei kõlba endise aja käskiv koolmeister. Noorte üheväärsuse tunnet ja isetegevuse ning oma-algatuse taht ei tohi halvata. Parim viis alla 20 aastaste noorte rakendamiseks on neid haarata kogu rühmaga, kuna selles eas just „kambatunne“ on tugev. Noori tuleb raken-dada ettevaatlikult. Tuleb vältida ebaõnnes-tumisi ja läbikukkumisi, mis soodustaksid alaväärsuse tunnet. Tähtis on üksmeel organisatsioonis. Sõprus ja seltsimehelikkus seovad tugevalt.“

Eelkõnelejat täiendas mõningate praktiliste juhiste andmisega O. Uudeküll.

Läbirääkimistel direktor kolonel Vellerind kriipsutas alla, et ÜENÜ Järva keskkorralduse ja Järva ÜENÜ osakondade töös peistab silma teatud püsivus ja järjekindlus.

Peale lõunavaheaja järgnes keskkorralduse töökoosolek. 1940. a. eelarve võeti vastu 620 kroonises tasakaalus. Tegevuskavas otsustati korraldada tali- ja suvipäevad, üks maakond-lik spordipäev ja Viru-Järva traditsioonilised spordivõistlused. Suvipäeva asukohana mainiti Paidet ja Aegviidut-Jänedat. Korraldatakse kahed juhtide kursused. ÜENÜ osa-kondadele soovitati astuda Noorsoo Karskus-liidu liikmeks ning kõigiti ärendada karsket ellusuhtumist.

Uue võttena valiti Keskkorralduse esimees üldkoosolekul. Selleks sai suure hääletenamusega senine Keskkorralduse esimees E. Mar-meil ÜENÜ Karinu osakonnast. Teisteks juha-tusliikmeteks valiti K. Laar ja A. Aherma Tamsalust, R. Talvik Selikülalt, E. Tammjärv Naisteväljalt, Saluste Jalgsemalt, Arulaan Tapakülalt, Piirsalu Kuksemalt, Väli Kari-nult, Kasekamp Savaldumast ja Silvi Koov Visustist.

Lõpuks esines pikema referaadiga „Surnud ajalehest“ Eesti Nooruse tegevtoimetaja H. Tarand. S. A.

*) Kõne avaldatud artiklina käesolevas nr-is.

Kiltsi ÜENÜ 20-aastane

ÜENÜ Kiltsi osakond (siis veel Järvamaal) alustas oma tegevust küll juba sügisel 1919 Nõmme koolimajas, kuid ametlikult registreeritakse osakond 12. jaan. 1920. a.

Tegevus algas hoogsalt vabadussõja õhkkonnas. Peamiselt koju jäänud naisnoored neiu Helene Ausendorfiga (praegu pr. Paevere) eesotsas¹⁾ saidki osakonna asutajateks ja edasivijateks. Oldi sattunud õigesse tegevushoogu. Loodi enescharijate ring, korraldati kursusi ja loenguid, asutati oma raamatukogu, kujundati sega- ja naiskoorid, näitekselkond ning teotseti ka spordiga. Sagedased osakonna teohtud olid osavõturikkad ja elavad ning peakoosolekuistki oli osavõit tavaliselt 90%-line. Küllastati ka sagedasti näaberosakondi (Ramma, Raigu —nütüd juba likvideerunud).

1936. sõlmitud kokkulepe Kiltsi Haridusseltsiga, mille põhjal teotsemine noorsoo- ja vabaharidustöö aladel Kiltsi ümbruskonnas jäi ÜENÜ hoolde, kuna Hariduse Seltsi peamiseks ülesandeks jäi avaliku raamatukogu ülalpidamine. On korraldatud kursusi, kõnekoosolekute seeriaid, aktusi, noortepäevi, võistlusi jt. üritusi. Osakonna keelpilliorkester, laulukoor, näitlejad, rahvatantsijad, võimlejad on saanud ümbruskonna esinemistel kiitvaid arvustusi. Tähelepandavaid saavutusi on osakonnal viimastel aastatel spordi alal. Eriti kõrge on kergejõustiklaste tase, kes Viru meistervõistlusil Kohtla-Järvel 70 punktiga Kiviõli Spordiklubi ja ÜENÜ Simuna osakonna ees tulid esikohale. On võetud osa suve jooksul 12. teiste orgide poolt korraldatud võistlusest ning osakonna naissportlased Ada Taa-

Piltidel vasakult: 1. Naisvõimlejad rõngastega esinemas, 2. Kolonel J. Vellerind 24. II 1939 Kiltsis osakonna noorte keskel, 3. Osakonna rahvatantsijad rongkäigus V.-Maarja laulupäeval.

Eriti palju saadi värsket tuuleõhku ÜENÜ Tallinna osakonnalt, kus tihedamini kõneldi omakultuurist ja mille kaudu meilgi hakkas levinema lugupidamine rahvariidest ja rahvatantsudest. Imestama peab, kust Tallinna noored — ietie linlased — seda õiget maa-vaimu said.

Mõne aastase tegevuse järele tuli seisak. Pealerühkiva sõjajärgse noorusega nagu ei leitud enam endist ühist keelt. Kuid kolmeneljaastase seisaku järele algab 1929. a. pidev ja hoogne tegevus jälle uuesti. Algatajateks on esinaine dr. Alice Krahe, Riho Umelas, Ed. Peeberg ja prl. Vilhelmine Kilkson.

Märgime selle tegevuse üksikute väljapaistvate etappidena ajakirja „Meie Mõtted“ väljaandmist, jüriöö mälestamise rahvakoosolekut Ebavere mäel, lipu õnnistamise aktust, kõnekoosolekute seeriat „Kiltsi rahvatülikooli“ nime all jne.

Edasi on elav ning pingerikas tegevus jatkunud tänaseni. Töö korraldamiseks ja õnnestumiseks on eriti kaasa aidanud 15. det.

¹⁾ Juhatusse kuulusid veel neiu E. Karuks, M. Jaanus, V. Martinson, M. Tiisfeldt ja hra P. Martinson.

vel (60 m jooks 8,7 sek.) ja Öie Traks (oda 21,51) püstitasid uued ÜENÜ maaosakondade rekordid. Kergejõustiku kõrval on viljeldud ka käsipalli, jalgpalli, ujumist, rattasõitu, suusatamist jne.

Läinud suvel korraldas osakond 20. aasta tegevuse tähistamiseks Kiltsis suuremad suvepidustused ümbruskonna osakondade laulukooride, sportlaste, rahvatantsijate kaasabil. Pidustuste peokõne pidas siseministri abi hra A. Tuulse. Pidustused rikkaliku eeskavaga ja arvuka külaliste hulga õnnestusid hästi, üksi tervitajaid oli üle 40.

Praegu liigub tegevus ehitamiste tähe all. On parimaid väljavaateid ruumide küsimuse lahendamiseks. Osakonna juhatusse kuuluvad praegu noorsoolased A. Korjus, R. Umelas, V. Karuks, A. Proosa, A. Edel, E. Luhamaa, S. Rimmelgas, J. Saar, A. Päss, V. Randoja ja H. Vain. Tegevusharudes töötasid juhtidena R. Umelas (sport), M. Hanson (naisharu), A. Arumaa (kodu-uurimine) jt. Osakonna juures teotseb Kiltsi Maanoorte Ring. Rahvatantsurühm kannab ehtsaid V.-Maarja rahvarõivaid. Liikmete arv on praegu 266, seega on Kiltsi suuremaid (ja vanemaid!) ÜENÜ osakondi maal.

R. U.

Teateid ÜENÜ osakondadest

ÜENÜ Neeruti osakonnas on läinud suve jooksul süvendatud tihedat koostööd naaber-osakondade Saksi, Jõepere ja Mädapeaga. Iseäranis tihedaks on koostöö kujunenud Saksi üenülastega. Korraldati ühine väljasõit Kunda Lääne-Viru suvipäevale, esineti ühiselt rahvatantsudega Neeruti Vabaharidustöö suvepäevadel. Ka laulu, spordi ja lavatöö alal on loodud vastastikusi sidemeid.

Päale 1. mai murdmaa-jooksu korraldas osakond järvel I veesporti päeva. Võistlesid peamiselt Kadrina ja Neeruti noorsoolased. Kadrina kihelkondlikust võrkpalli välkturniirist oli osavõtt elav. Esikohale tuli Mädapea. Üks lähedane ÜENÜ osakond turniirist osa ei võtnud — polnud väljapandud rändauhinda. Üldiselt paistis sel osakonnal tänavu karikate kogumise maania olevat, sest võisteldi ainult võistlusil, kust midagi „paistis“. Hää kombineeritud sportlaskonna tõttu oli neil ka edu. On see aga õige sport, — on see õige noorsportlaste kasvatus?

Talvisele töökavale mindi üle 28. oktoobri peakoosolekuga. Otsustati enam rõhku panna individuaalsele tegevusele. Töökava üle oli rohkesti sõnavõtte. Leiti ühtlasi, et naiste võlu ei seisa niivõrd värvitud huultes ja lakitud küntes kui just keha hoiakus ja julges esinemises.

Siiani on töökava tähtsama osa moodustanud õppering „voog“, korraldades iga nädal avaliku referaati vaielühingu. Nimetamisväärsem nende hulgas oli Soome aastapäeva aktus, kus V. Veeborn kõneles matkamuljetest Soomes ja kasvatustööst Mikkelil rahvaülikoolis. Meelelahutuslikus osas on õpitud Soome rahvumänge ja rahvatantse. Töötab meeskvaritet. Alustati oma ajakirja väljaandmist. On käsil kodusisustuse aktsiooni teostamine, milleks korraldati puutöö kursused (15. jaan. — 11. veebr.) Põllutöökoja ehitustalituse instr. F. Roolehe juhatusel.

ÜENÜ Jõepere osakond alustas mõneaastase seisaku järele uuesti hoogsat tegevust. Loodi ÜENÜ 20. aastapäeva pidustuste kava kätteõppimiseks mees- ja naisvõimlemise ning rahvatantsurühmad, milliseid kohapeal 3., 4. ja 5. jaanuaril instrueeris Endel Reigo. Tegevust alustasid ka spordi-, näite- ja maleharud ning kodukaunistamise toimikond. Tegevuskavas on toiduvalmistamise ja näitekursuste korraldamine, Jõepere lahingus langenud kangelastele mälestusmärgi püstitamine, kodukaunistamise võistlusest osavõtmise ja referaatõhtute korraldamine käesoleval hooajal!

ÜENÜ Košelki osakond Petserimaal tähistas 21. jaanuaril oma 5 aastast tegevust aktusega Košelki koolimajas. Samas toimus ka osakonna lipu õnnistamine ja üleandmine. Õnnistamist toimetas kohalik preester-vaimulik. Lipu andis osakonnale üle peasekretär A. Meikop. Aktust kaunistas osakonna laulukoor õpetaja A. Kärblase juhatusel. Huvitava aktusekõne pidas koolijuhataja A. Usai. Pi-

dulikku ja meeolurikast aktust jälgis umbes 200 inimest ümbruskonnast. Tegevusülevaate esitas osakonna esimees Peeter Vaarik. Selgub, et osakonna asutamise ümbruskonna kultuurelu suuresti edasi on läinud. „Guljanjed“ külavahel on kadunud. Kõik ümbruskonna aktiivsemad noored on kogunenud osakonna spordi- ja näiteharu, laulukoori ja rahvatantsurühma ümber. Osakonnal on kassas ülejääki 100 krooni ümber, mida osalt kasutatakse meeste rahvariiete valmistamiseks, et võtta osa ÜENÜ 20. aastapäeva pidustustist Tallinnas.

ÜENÜ Läsna osakond Virumaal tähistab 6. märtsil s. a. oma 10 aastast tegevust vastava aktusega Loobu koolimajas. Osakond on ümbruskonnas saanud tunnustuse oma tegevusega aianduse arendamise alal. Selleks kutsuti ellu aiandusring ning palgati ametisse aiandus-mesinduse assistent, kelle palgast osakond maksab kr. 180 aastas. Aiandusharu on osakonna suuremaid tegevusharusid ning sinna on praegu märgitud 74 liiget. Osakonnas töötavad veel 28 liikmeline näiteharu, spordiharuh, maleharu, naiskäsitööring ja rahvatantsurühm ning seltskondliku käitumise ja põldtaime kasvatamise õpiringid. Läinud aastal korraldati kursusi rahvatantsu, rõivaõmblemise ja põllumajandusaladel. Käesoleval aastal korraldatakse spordialalisi, toiduvalmistamise ja vildivalmistamise kursusi. Osakonna maanoortering lõpetas tegevuse huviosaliste puudusel. Osakonnal on kavatsus korraldada suuremat laulupäeva Jaanipäeval. Talvist tegevust raskendab ruumide puudus.

Läinud aastal asutati ÜENÜ Põltsamaa osakond on osutanud viimasel ajal elavat tegevust. Esikohal on noorte enesekasvatulik tegevus vaimukultuuri alal. Teotsevad kõnekunsti, enesekasvatuse, seltskondliku käitumise ja luule õpiringid, kirjanduse-, male- ja lavakunsti harud.

Alaealiste, koolikohustuse täitnud noorte koondamiseks on loodud noorteharu, et rakendada noori otstarbekohasele ja kasulikule vaba aja veetmisele. Rakenduslikku tegevust pakuvad talispordi, rahvatantsu, mees- ja naisvõimlemise rühmad. 14. jaanuaril korraldati liikmetele 1, 5, 3, 5 ja 10 klm distantsil suusatamisvõistlused. Samal õhtul toimus linna algkooli saalis vaidluskoozolek teemal „Meie noorsoo ja haritlaskonna vaimline pale“, millest väga elavalt osa võeti. Lähemas tegevuskavas on „Eesti luule õhtu“ korraldamine kõnekooride, muusikaliste ettekannete ja isiklike esinemistega. Samuti korraldatakse asjast-huvitatuile ümbruskonnast deklamatsiooni kursus ning malevõistlused Põltsamaa malemeisteri nimele.

Ohtu osak. avas rahvaülikooli kursuse.

1. veebr. s. a. alustas tegevust ÜENÜ Ohtu algkooli ruumes rahvaülikool. Kursus kestab neli kuud. Igal nädalal toimub üks loenguõhtu. Kursuse juhatajaks on Ohtu algkooli juhataja, Ohtu os. esimees Elmar Veetamm; õppejõududeks: Keila jsk. arst J. Raa, konsulent

agr. L. Rentik, Keila Põllunduskooli juhataja
agr. J. Leedu, Põllutöökoja töäjõud agr-d
K. Jaama, Milkop, nõunik Jürisson, „Eesti
Nooruse“ toimetaja, H. Tarand j. t.

Veebruari- ja märtsikuu töökavas on:

1. veebr. avaõhtu. Kõneles E. Haridusliidu
peasekretär P. Vahi „Haridus väi-
kerahvaste elus“.
4. „ Dr. J. Raa loeng „Esmabist“.
8. „
12. „ O. Üdekküllil loeng „Käitumisest“.
18. „ L. Rentiku loeng „Elektrist“.
Ins. Jürissoni loeng „Elektriühingu
asutamine“.
21. „ A. Meikopi loeng „Omakultuurilis-
test püüdlustest“.
29. „ Agr. J. Leedu loeng „Kutsehari-
dusest“.
8. märtsil H. Tarandi loeng „Kuidas lugeda“.
15. „ L. Rentiku loeng „Kuidas hoida
alal karjamajandust“.
19. „ Eesti Spordi Kesk. loeng „Sport
kehaarendajana“.
28. „ Agr. Jaama loeng „Lambakasva-
tusest“.
Agr. Milkopi loeng „Hobusekasva-
tusest“.

Aprilli- ja maikuu üksikasjaline kava koos-
tatakse hiljem.

Kursusel alalisi kuulajaid 43. Osavõtt kõi-
gile tasuta. Kursuse lõpetajaille antakse dip-
loomid.

*

ÜENÜ Ohtu os. peakoosolek toimus 6. jaanuaril s. a. Uude juhatusse valiti Elmar Vee-
tamm — esimees, Johannes Kopper — abi,
Anita Roosimaa — kirjatoimetaja, -abi —
Ilmar Nõmme, laekur — Vold. Vagur.

3. veebruaril peeti liikmete vahelist pere-
konna-teeõhtut, millest üle 40 liikme osa
võttis.

Nooroolased Eesti parimad naissportlased

L. Hiiepuu ja O. Brun

„Naissportlased on ÜENÜ hiilgus!“ hütab
õigustatult keegi nooroolane peale naisteker-
gejõustiku esivõistlusi. Sest traditsiooni koha-
selt mineval aastal võitsid 80% Eesti meist-
ritiitleid ja auhindu nooroolased. Eesti nais-
kergejõustiku kantsina, veel enam — selle
Maginot-liinina on juba aastaid püsinud ÜE
NÜ. Ja nimelt liinidena hargub ta üle kogu
Eesti — „peakorteriga“ Tallinnas, edasi Nõm-
me, Simuna, Kiltsi, Märjamaa ja teistes suu-

I. Uus

nades. Ükski teine organisatsioon pole suu-
teline võistleva nooroolannadega kergejõus-
tikus! Peatume veidi naissportlaste eneste
juures. Esimesena „lendab“ meist mööda Ilse
Uus (Tallinna os.), kes on püsinud aastaid
meie kodumaal võitmatuna lühimaajooksudes
ja tema tänavused saavutised 60 m, 100 m ja
200 m jooksudes on väga lähedal Saara Tei-
telbaumi nimel seisvale Eesti rekordile. Suu-
ri lootusi võib asetada Ann Silla k'ule (Tal-
linna os.), kelle tänavused saavutised kuuli-
tokes ja kettas on kõige lähedasemaid tule-
musi ÜENÜ-s rahvusvahelisele tasemele. Hü-
petes Leida Hiiepuu (Nõmme os.) on näi-
danud aasta-aastalt ikka paremaid tagajärgi.
Tänavuse hooaja tipp-margid kõrgus- ja kau-
gushüppes seisavadki juba kindlalt tema ni-
mel.

Hooaja kümne parema tehnilise tulemuse
paremusjärjestus on järgmine Soome punk-
tide-tabeli põhjal:

A. Sillak — kuul	10.97	529	punkti
A. Sillak — ketas	32.93	514	„
O. Brun — ketas	32.49	503	„
M. Järve — kuul	10.09	436	„
I. Uus — ketas	29.36	423	„
L. Hiiepuu — kõrgus	1.45	414	„
I. Uus — 60 m	8,1	414	„
I. Uus — 100 m	13,0	414	„
E. Rauge — 100 m	13,2	382	„
I. Uus — kuul	9.15	379	„

Nagu tabelist selgub, ei küüni veel meie
naised oma tehniliste saavutistega Euroopa
olümpia staadionitelt tooma loorberipärgi.

Tänavune keskparaste tulemustega naisker-
gejõustiku hooaeg on aga annud „vanale kaad-
rile“ juure üllatavalt palju noori lootustand-
vaid naissportlasi.

Kuid ühtlasi peab märkima, et Soome punk-
tide-tabel ei anna naiskergejõustiklaste tehni-
liste tulemustele õiget hinnet. Nii näeme, et
näit. oda (H. Reinola, Nõmme, tulemusega
30.32) ei pääse üldse 10 parema hulka, kuigi
ta võrreldes meie naisalade saavutistase-
maga peaks olema esimese kümne hulgas. Samuti
peaks L. Hiiepuu (kõrgus ja kaugus) ja I.
Uus jooksude tagajärjed parema hinde leidma.

Käesolevast tabelist võime aga märkida, et
meie naissportlased on spetsialiseerunud roh-
kem visetele-hüpetele ja jäetud „sööti“ jooksud.

A. Leimaa.

Kohamuistendite kogumise võistluse tulemused selgusid

ÜENU I kohamuistendite kogumise võistlused lõppesid 1. jaanuaril 1940. Võistlused andsid 431 lehekülge (umbes üle 500 punkti) kohamuistendeid, paiganimede seletusi, pulmakombeid, uskumusi, kirjeldusi rahvariiete kohta, kõnekäände, vanusõnu, mõistatusi, laule viisidega ja ilma, mänge, kultuurajaloolisi mälestusi jne. Korjandus säilitatakse Eesti Rahvaluule Arhiivis omaette köitena, mille seljakirjas kullas trükitud: ÜENU kohamuistendeid 1939.

Võistluste esimese auhinna (kr. 30) sai nrsl. Eili Lauri ÜENU Kõpu osakonnast. Teise auhinna (kr. 20) sai nrsl. Ene Värav ÜENU Võhma osakonnast. Kolmas auhind (kr. 10) määrati ÜENU Peipsiveere osakonnale, kus kogumisest võttis osa viis korjajat. Ergutusauhindadena said Eesti Rahvaluule Arhiivilt kaks raamatut: „Valimik Eesti rahvatantse“ ja „valik muistendeid“ Linda Anneljas ÜENU Käosalu, Tanel Pärtel ÜENU Päite ja Ruut Rajasmaa ÜENU Vägeva osakonnast.

Võistlust jätkatakse 1940. aastal, milline korjandus kannab vastavalt nime: ÜENU kohamuistendid 1940.

M A I L I E

„E. Nooruse“ nr. 12 ülesande lahendus.

Valge Kh1, Lc4, Rf8, Ef7 (4). Must Kh8, valge lipp nii, et ta korruga haarab oda ja Oa1, Eg7, h7, g4 (5). Kadu 3 käiguga.

1. Lc4—f1 käib nüüd oda või h-ettur, käib valge lipp nii, et ta korruga haarab oda ja punkti h7, mistõttu on ikka võimalik 3. Lh7 O : 0 matt.

Kui aga

1. . . . . . g4—g3 siis
2. Rf8—g6 † h7 : g6
3. Lf1—h3 (matt)

Õigeid lahendusi saatsid Harry Neem (Ur-vaste) ja E. Talva (Viluvere).

TOIMETUSE KIRJAKAST

Kõigile kaastöölisele südamlük tänu pika kannatuse eest kirjavastuste ootamisel. Loodame edaspidi arendada suuremat kiirust.

*

Eesti Nooruse kirjutuste võistlused on leidnud lugejaskonnas ja kaastööliskonnas sooja poolehoidu. Eelmine võistlus, mille tulemused on teatavaks tehtud käesolevas numbris (lk. 52) oli eriti tööderohke. Peale R. Alango ses numbris ilmuva dialoogi on avaldamisväärne vabale teemale esitatud töödest veel Johannes Naarise „Helme kants — esivanemate pühapaik“. See ilmub järgmises numbris, nagu ka K. Vanaveski auhinnatud töö teemal „Miks loen „Eesti Noorust““. Viimasele teemale on töid esitatud isegi värsivormis. Toome siin näiteks mõned read:

„Hulk aastaid läind, see oli ammu:
ma karjasena käisin sammu,
ja soonis hõiskas uljas noorus.

Siis nagu pikne pilvist tabas
mind ajakiri „Eesti Noorust“ —
kõik ürgsed tungid päästis tabast!“

Luuletus lõpeb koguni veel kenamalt:

„Kas miski pahe see, või voorus:
kuu lõpul ootan „Eesti Noorust“
kui mesilane kevadõit!“

Nii meelitavad kui sellised ditürambid toimetusele ka ei tunduiski, oleme kaugel julgemast neid auhinnata siiraste atestatsioonidena.

Ka aasta algul saabunud ankeetvastused nii lugejailt kui kaastöölisilt on kaudseteks vastusteks kõnesoleva võistlusteema küsimusele. Neist loodame anda üksikasjaliku ülevaate järgmises numbris.

Eesti Noorus on alati tahtnud olla lugejaskonna häälkandja, mitte selle tegija; sellepärast peame õigeks teeks, et iga lugeja on ühtlasi kaasaraäkija, niivõrd kui tal on tarvet ja heatahtlikkust enda häält tõsta.

Ajakiri EESTI NOORUS ilmub kord kuus

Vastutav ja peatoimetaja August Meikop

tegevtoimetaja H. Tarand

Toimetus: G. Ernesaks, A. Leinjärv, H. Lepik, A. Moor, U. Toomi, O. Uudeküll.

Aadress: Lembitu 20, Tallinn. Telefon 429-77. Posti jooksev arve nr. 156.

Tellimishind: aastaks kr. 3.—, poolaastaks kr. 1.75.

Väljaandja: Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse Keskjuhatus.

Trükkkoda „Estotrükk“, Suur Karja 8, Tallinn. 1940. a.

